

SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULU

Toivola Mervi

KIINAN LIKETOIMINTAYMPÄRISTÖ

Liiketalous ja tietojenkäsittely Huittinen

Liiketalouden koulutusohjelma

Markkinoinnin suuntautumisvaihtoehto

2007

KIINAN LIIKETOIMINTAYMPÄRISTÖ

Toivola, Mervi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Markkinoinnin suuntautumisvaihtoehto
Liiketalouden Huittisten yksikkö
Tammikuu 2007
Lehtonen, Mikko
UDK: 399.5(5)
Sivumäärä: 62

Asiasanat: Kiina, liiketoimintaympäristö, taloudellinen kehitys

Työn tarkoituksena on selvittää perusasiat Kiinan markkinoista: miten nousu suljettusta taloudesta yhdeksi maailman vaikutusvaltaisemmaksi talousmahdiksi on tapahtunut, miksi Kiina on maailman vaikeimpia toimintaympäristöjä ja miten yhteiskunnalliset ja kulttuuriset erot vaikuttavat Kiinan liiketoimintakulttuuriin sekä kuluttajien käytökseen. Työssä selvitetään maan poliittista järjestelmää ja sen ongelmia, koska ne vaikuttavat oleellisesti maan liiketoimintaan.

Kiina on talousuudistuksien alkamisesta lähtien kasvattanut talouttaan ennennäkemättömällä tavalla. Uudistukset ovat koskeneet koko taloussektoria, mutta poliittinen järjestelmä on pysynyt samana. Kiinan talouskasvun veturiksi todettiin ulkomaisten investointien määrä ja vientivoittainen teollisuus.

Toimintaympäristön Kiinassa tekee vaikeaksi vanha sosialistinen hallintojärjestelmä ja byrokratia. Todettiin, että suhdeverkoston puuttuminen Kiinassa tarkoittaa samaa kuin liiketoiminnan epäonnistuminen. Suhdeverkostojen luominen on haastavaa ja sen periaatteet pitää ymmärtää. Kiinalaiset eivät suhtaudu liiketoimintaan länsimaalaisin tehokkuuden ja kasvun kannalta, vaan liiketoimintaan vaikuttavat paljon vastapuolen henkilökohtaiset ominaisuudet ja kiinalainen ajattelutapa. Havaittiin, että lainsäädäntö on vielä puutteellista ja sen noudattamista ei kunnioiteta, mikä vaikeuttaa sopimusten ja riita-asioiden käsittelyä.

Todettiin että liiketoimintakulttuuri toimii kiinalaisten pelisääntöjen mukaan. Kiinassa toimivat maan vanhat tavat, vaikka suurissa kansainvälisissä kaupungeissa liiketoimintakulttuuri voi vastata länsimaalaista tapaa toimia. Yhteiskunta sääntelee paljon yksilön käyttäytymistä ja perinteinen auktoriteettien kunnioittaminen näkyy liikemaailmassa.

Kuluttajien käytös on kiinni heidän käytettävissä olevista varoistaan. Kiina ei ole taloudellisesti yhtenäinen alue, vaan maassa on suuret tuloerot. Kulutuskulttuuri on uutta, eikä kaikilla ole siihen edes mahdollisuutta.

Poliittinen järjestelmä vaikuttaa maan liiketoimintaan asettamalla rajoituksia ulkomaalaisille yrityksille, jotka toimivat eri liiketoimintasektoreilla. Huomattiin että joillekin aloille ulkomaalaisia ei päästetä ollenkaan. Poliittisen järjestelmän suurin ongelma on korruptio, jota Kiina yrittää saada kuriin keinolla millä hyvänsä. Sensuuri vaikeuttaa tiedottamista ja yhteiskunnalliset epäkohdat voivat aiheuttaa talouskasvun pysäyttäviä konflikteja.

BUSINESS ENVIRONMENT IN CHINA

Toivola, Mervi
Satakunta University of Applied Sciences
Business and Information Technology Huittinen
Degree Programme on Business Administration
January 2007
Lehtonen, Mikko
UDC: 399.5(5)
Pages: 62

Keywords: China, business environment, economic development

The purpose of this dissertation was to find out the basics of the Chinese market: how a rise from the closed economy to one of the world's most influential economic power has happened, why China is one of the hardest business environments in the world and how social and cultural differences affect Chinese business culture and consumer behaviour. In this dissertation is cleared up the political system of the state and its effects on the Chinese business.

Since economic reform China has increased its economy in an unprecedented way. Economic reforms have referred to all economic sectors, but political system has stayed the same. The Chinese engine of growth has been the result of foreign investments and export industry.

An old socialist administration system and bureaucracy make the business environment difficult. It was shown that lack of relations network means same as a business failure. Creating relations networks is challenging and its principles must be understood. The Chinese do not have the same kind of attitude as westerners to business. The counterparties personal characteristics and Chinese way of thinking affect more than economic growth and efficiency. It was noticed that the legislation is still inadequate and its observation is not respected which makes it difficult to handle contracts and civil cases.

It was shown that the business environment works with Chinese rules. In China old habits die hard, though in big international cities business environment can correspond to the western way of acting. The society affects an individual's behavior a great deal and traditional respect of authority is seen in the business world.

Consumer behavior depends on the money available. China is not a solid economic area, because there are large differences in income. Consumer culture is new and only few have a chance to spend.

The political system affects the Chinese business by setting restriction to foreign companies operating in different sectors of business. It was noticed that in some line of business foreigners are not allowed at all. The biggest problem of political system is corruption, which China tries to get control of in any way possible. Censorship make difficult to inform and social grievances can cause conflicts that can stop the Chinese economic growth.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	6
2 KIINA.....	8
2.1 Maantiede.....	8
2.2 Historia 1900-luvulla.....	9
2.3 Väestö.....	11
2.3.1 Uskonnot.....	12
2.3.2 Kieli ja kiinalaiset nimet.....	13
3 KIINAN HALLINTO.....	14
3.1 Valtion hallinto.....	14
3.2 Alueellinen hallinto.....	15
3.3 Poliittisen järjestelmän ongelmat.....	16
3.3.1 Sensuuri.....	16
3.3.2 Korruptio.....	17
3.3.3 Hallinnon uudistaminen.....	18
3.4 Ulkopolitiikka.....	19
3.4.1 Suhteet suurvaltoihin.....	19
3.4.2 Taiwan.....	21
3.5 ”Oikeusvaltioperiaate” – fazhi.....	22
4 KIINAN TALOUS.....	23
4.1 Uudistuspolitiikan kulku.....	25
4.1.1 Yhteiskuntarakenteiden muutos.....	25
4.1.2 Avautumisen vaikutukset.....	26
4.1.3 Taantuminen ja uusi tuleminen.....	26
4.2 Ulkomaiset investoinnit.....	28
4.3 Pankkitoiminta ja arvopaperipörssit.....	30
4.4 Talouden ongelmat.....	30
4.4.1 Valtionyhtiöiden saneeraus.....	31
4.4.2 Työttömyys.....	32
4.4.3 Kolme Kiinaa.....	33
4.4.4 Kiinan pankkikriisi.....	34

4.5 Ympäristöongelmat talouskasvun esteenä.....	35
5 TAPAKULTTUURI.....	36
5.1 Kiinalainen ajattelutapa.....	37
5.1.1 Kasvot.....	38
5.1.2 Suhtautuminen länsimaalaisiin.....	38
5.1.3 Perhe ja ryhmä.....	39
5.2 Ruokakulttuuri.....	40
5.2.1 Kiinalainen keittiö.....	40
5.2.2 Ruokailutavat ja juomakulttuuri.....	41
5.2.3 Viralliset päivälliset eli banketit.....	42
5.3 Lahjat.....	43
5.4 Pukeutuminen.....	44
6 LIIKETOIMINTAKULTTUURI.....	45
6.1 Esittely ja tutustuminen.....	45
6.2 Tulkin käyttö.....	46
6.3 Suhdeverkosto – guanxi.....	47
6.4 Neuvottelut ja sopimukset.....	48
6.4.1 Valmistautuminen.....	48
6.4.2 Protokolla.....	49
6.4.3 Neuvotteluvaiheet.....	50
6.4.4 Sopimukset ja niiden tulkinta.....	51
6.5 Kiinalainen työkuulttuuri.....	51
6.6 Juridinen toimintaympäristö.....	52
7 MARKKINOINTI KIINASSA.....	53
7.1 Kiinalainen kuluttaja.....	54
7.2 Mainonta.....	55
7.2.1 Mainosvälineet.....	56
7.2.2 Mainoksien suunnittelu.....	56
7.3 Messut.....	57
8 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT.....	59

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Kiina saa aikaan mielikuvan maailman suurimmasta väestöstä, halpatuotannosta, pitkästä kulttuurista sekä kommunistisesta puolueesta. Kiina on täynnä ristiriitoja ja vastakohtaisuuksia. Mediassa huomioidaan yleensä jatkuva talouskasvu, ihmisoikeusrikkomukset ja halpatyövoiman käyttö.

Opinnäytetyön aihetta miettiessä olin aluksi täysin hukassa. Lopulta kiinnostus erilaisiin kulttuureihin sai aikaan idean tutkia erilaisen maan liiketoimintakulttuuria. Aluksi olin kiinnostunut Etelä-Amerikasta, mutta ohjaajan vihjeestä löytyi Kiinasta sittenkin mielenkiintoisempi vaihtoehto. Tämän työn tavoitteena on kartoittaa Kiinan taloudellista ja yhteiskunnallista tilannetta, ja sitä miten se on vaikuttanut liiketoimintakulttuuriin. Vahva huomio on myös tapakulttuurin eroavaisuuksilla, jotka tekevät kanssakäymisestä kiinalaisten kanssa erittäin haasteellista. Mitä enemmän löysin aiheesta tietoa ja kirjallisuutta, sen selkeämmältä ja mielenkiintoisemmalta aihe alkoi tuntua.

Kiina kiinnostaa yrityksiä, mutta harvalla on aavistustakaan, miten erilaisen maailman Kiinassa kohtaa. Liiketoiminta kiinalaisten kanssa on oma pelikenttensä, jonka kiinalaiset säännöt kannattaa opetella huolella, sillä muuten peli on menetetty. Työ toimii oppaana Kiinan liiketoimintaympäristöstä kiinnostuneille yrityksille ja yksityisille henkilöille.

Lähtökohtana oli tutkia Manner-Kiinan taloutta ja sen kehitystä sekä liiketoimintakulttuuria. Tutustuttuani näihin kahteen aiheeseen huomasin, että Kiinan kehitykseen vaikuttaa olennaisesti maan poliittinen järjestelmä ja sen ongelmat. Liiketoimintakulttuurin kannalta keskeiseksi nousi kulttuurierojen vaikutus, jota varten hankin lisätietoa tapakulttuurista ja keskeisistä kulttuurieroista. Oli suuri yllätys huomata, miten erilainen ihmisten ajatusmaailma toisella puolella maailmaa voi olla. Kun tutki ensin kulttuurieroja, ymmärsi liiketoimintakulttuuria paljon paremmin. Lyhyesti sanottuna Kiinan hallintojärjestelmä liittyy todella kiinteästi maan talouteen ja tapakulttuuri liikesuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen.

Rajaaminen oli erityisen vaikeaa, sillä materiaalia oli paljon. Olen jättänyt tarkoituksella pois talouden pientä nippelitietoa, koska se on eri lähteissä aivan erilaista ja muuttuu jatkuvasti. Työssä olen pyrkinyt tekemään tarkkaa yleissilmästä asioihin, joita olen kokenut tärkeänä ja hyödyllisenä. Työn rajasin koskemaan pelkästään Manner-Kiinaa. Hongkong ja Taiwan ovat omia talousalueita, joiden talous on kehittynyt Manner-Kiinan vaikutusalueen ulkopuolella ja niiden liiketoimintakulttuuri on kansainvälinen ja länsimainen.

Kiinaan ja kiinalaisiin suhtauduttiin eri lähteissä hyvin eri tavalla. Toiset suhtautuivat neutraalisti, mutta muutama teos oli vähättelevä. Kiinalaiset kuvattiin lapsellisiksi ja hieman yksinkertaisiksi oikuttelijoiksi. Haastavaa oli muuttaa teksti sellaiseen muotoon, että se oli kiinalaisten tapoja mukailevaa väheksynnän sijasta.

On vaikea uskoa, miten suljettu maa Kiina on ollut. Vuodesta 1978 lähtien uudistusmielisten tultua puolueen johtoon maa aloitti menestyksekkään taloudellisen kasvunsa, joka jatkuu edelleen. Talousuudistukset ovat aiheuttaneet monia ongelmia, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia.

2 KIINA

Ensimmäisessä luvussa käsittelen Kiinaa yleisesti. Väestöä on yhtä moni-ilmeistä kuin maantiedekin ja vähemmistökansallisuudet ovat merkittävän suuria väestöryhmiä. Kiinalainen kieli ja nimet ovat omanlaisensa järjestelmä samoin kuin uskonnoista muodostunut kansanuskonto, joka vaikuttaa vahvasti tänä päivänä. Kiinan historiassa olen keskittynyt 1900-lukuun, sillä lähihistorian tunteminen on tärkeää liiketoiminnan onnistumisen kannalta.

2.1 Maantiede

Kiina on valtavan kokoinen maa, joka on pinta-alaltaan maailman kolmanneksi suurin Venäjän ja Kanadan jälkeen. Kiinan maapinta-alasta vain yksi kolmasosa on asumiseen ja viljelyyn kelpaavaa maastoa. Kiinan länsiosa on lähinnä vuoristoa ja ylänköä sekä laajoja aavikoita. Ilmasto vaihtelee maan eteläosien subtrooppisesta pohjoisen kylmään havumetsä vyöhykkeeseen ja vuoristojen tundra-alueisiin. (Wikipedia 2006.)

Rajanaapureita Kiinalla on 14, joista monet ovat poliittisesti hyvin epävakaita kuten Myanmar ja entisen Neuvostoliiton raunioilta nousseet maat. Maan itäosassa on pitkä rantaviiva ja Keltaisen meren toisella puolella hallitsee Japani.(Wikipedia 2006.)

Kiinan luonnonvarat ovat valtavat. Kiinalla on valtavat fossiilisten polttoaineiden esiintymät, jotka tosin eivät enää riitä maan kasvavaan energiantarpeeseen. Metsä- ja mineraalivarat ovat myös maailman suurimpien joukossa. Suuret ja monipuoliset luonnonvarat ovat edesauttaneet Kiinan taloudellista nousua. Kiinan kaksi suurinta jokea Keltainenjoki ja Jangtse toimivat tärkeinä kulkuväylinä rannikolta sisämaahan. (Kauhanen 1999, 15.)

Kuvio 1. Kiinan kartta. (The world factbook, 2006)

2.2 Historia 1900-luvulla

Kiinan 5 000 vuotta vanha sivilisaatio kuuluu maailman vanhimpiin kulttuureihin, joista kiinalaiset ovat erittäin ylpeitä. Kiinalaiset ovat tehneet merkittäviä keksintöjä historiansa aikana mm. kompassi, kirjapainotaito, kottikärryt ja silkki. Kiinan pitkää historiaa leimaavat dynastioiden nousut ja tuhot aina 1910-luvulle asti, jolloin viimeisen Qing-dynastian kukisti Sun-Yatsenin johtama tasavaltalainen vallankumous. (Asikainen & Vuori 2005, 13.)

Kiinan tasavallan kausi (1911–1949) oli hajanaista aikaa. Kuormintang-puolue yhdisti Kiinan ainakin muodollisesti vuonna 1928, perustamalla Nanjingin hallituksen. Puolue toimi aluksi yhteistyössä vuonna 1920-luvulla perustetun kommunistisen puolueen kanssa. Erimielisyydet kommunistien hallitsemista Etelä-Kiinan alueista johtivat sisällissotaan, jonka seurauksen kommunistit perääntyivät pohjoiseen 1934 pitkässä marssissa. (Asikainen & Vuori 2005, 13.)

Puolueet yhdistivät voimansa yhteistä vihollista Japania vastaan, mutta Japanin vetäytyttyä Kiinasta sisällissota puhkesi uudelleen. Kommunistit saivat yli otteen ja

1949 perustettiin Maon Zedongin johdolla Kiinan kansantasavalta. Kuormintang-puolue perääntyi Taiwanin saarelle mukanaan suuren määrän valtion arvokkaita taide-aarteita ja 40 tonnia kultaa. (Kauhanen 1999, 333.)

Sosialistiset maat sekä osa muista maista tunnusti Kiinan kansantasavallan, mutta YK:ssa ja muissa järjestöissä Taiwanille vetäytynyt Kuormintang edusti Kiinaa pitkään. Tältä ajalta on peräisin kahden Kiinan ongelma, kun molemmat esiintyivät ai-noana Kiinana. Kumpikin on kuitenkin keskittynyt omaan kehitykseensä, vaikka Kansantasavalta vastustaa itsenäisyyspyrkimyksiä. (Asikainen & Vuori 2005, 13.)

Kansantasavallan alkukaudella keskityttiin vakiinnuttamaan kommunistisen puolueen asemaa ja korjaamaan sisällissodan jälkiä. Mao Zedong otti mallia Neuvostoliitosta hallinnon ja talouden rakentamiseen. Merkittäviin poliittisiin kampanjoihin 1950-luvulla kuului ns. satojen kukkien kampanja, jossa kansalaisia kehoitettiin arvostelemaan havaitsemiaan epäkohtia. Puolueeseen kohdistuneen kritiikin seurauksena alkoi oikeistovastainen kampanja vuonna 1957. Suuri harppaus 1958–59 pyrki ohittamaan muut maat teollisuustuotannossa, mutta johti suureen katastrofiin, jossa miljoonia kuoli nälkään. Epäonnistuneen kampanjan jälkeen Maon asema heikkeni ja maa siirtyi maltillisempaan talouspolitiikkaan. (Asikainen & Vuori 2005, 14.)

1966 käynnistettyä kulttuurivallankumousta pidettiin Maon yrityksenä vahvistaa asemaansa, jonka aikana Kiina oli eristetty kokonaan muusta maailmasta. Kampanjan tavoitteena oli kitkeä pois kapitalismi ja toteuttaa kansalaisten täydellinen tasa-arvo. Tuhottavaksi määrättiin kaikki vanha, kuten kauniit temppelit ja patsaat. Puoluetta johti ”neljän kopl”, joka syrjäytettiin Maon kuoltua 1976. Maltilliset uudistajat kuten Deng Xiaoping nousivat valtaan. (Asikainen & Vuori 2005, 15.)

1970-luvulla Kiina ja Yhdysvallat lähensivät suhteitaan ja kansantasavalta sai YK-jäsenyyden. 1978 aloitettiin talousuudistukset, jonka seurauksena vaadittiin poliittisia uudistuksia. Vuosikymmenen vaihteessa liikkeelle lähteneet demokratia liikkeet menivät kuitenkin puolueen mielestä liian pitkälle. Tianinmenin verilöyly 1989 toimii edelleen muistutuksena puolueen yksinvallasta. (Asikainen & Vuori 2005, 16.)

1990- ja 2000-luvulla taloudellinen avautuminen on jatkunut. Hongkong palautettiin Kiinalle 1997 ja Macao vuonna 1999, mikä oli Kiinalle suuri symbolinen voitto. Kiina hyväksyttiin WTO:n jäseneksi vuonna 2001, mikä on muuttanut Kiinan asemaan kansainvälisesti. Nykyiset johtajat Hu Jintao ja Wen Jiabao ovat kiinnittäneet ongelmansa maaseudun ja käyhän sisämaan ongelmiin. Hu pyrkii vahvistamaan puolueen asemaa kohentamalla syrjäytyneiden asemaa ja nostattamalla kansallishenkeä. (Asikainen & Vuori 2005, 17.)

2.3 Väestö

Kiina on maailman väkirikkain valtio, jonka väkiluku vuonna 2006 oli noin 1,3 miljardia. Tämän lisäksi Manner-Kiinan ulkopuolella arvioidaan asuvan 55–60 miljoonaa ulkokiinalaista. Väestön kasvu vuonna 2005 oli 0,58 % vuodessa. Maan sisällä väestö on jakautunut erittäin epätasaisesti, sillä arviolta 90 % väestöstä asuttaa 15 % maan pinta-alasta. Suurin osa väestöstä on pakkautunut Itä – ja Etelä – Kiinan rannikkoalueille sekä suurten jokien varsille ja suistoille. (Wikipedia 2006.)

Väestöstä 92 % kuuluu han-kansaan. Loput 8 % väestöstä kuuluu eri vähemmistö-kansallisuuksiin, joita valtio tunnustaa yhteensä 56. Tunnetuimmat ja selvimmät erottuvat kansanryhmät ovat tiibetiläiset, mongolit, hui-muslimit ja korealaiset. Suurin yksittäinen kansanryhmä on zhuangit (18 milj.), jotka ovat Vietnamin rajan läheisyydessä vaikuttava thai-sukuinen kansa. Monet kansanryhmät ovat sulautumassa valtaväestöön ja moderniin Kiinaan. (Morejohn 2006, 10–11.)

Yhden lapsen politiikalla on pyritty rajoittamaan väestönkasvua 1970-luvulta lähtien. Yksi lapsisia perheitä tuetaan taloudellisin eduin, toisen lapsen hankkivat perheet menettävät etuudet. Poliitikko on onnistunut hyvin kaupungeissa, missä koko yhteisö on vahtimassa säännön noudattamista. Maaseudulla väestö kasvaa edelleen toivottua nopeammin, sillä toisen lapsen hankkiminen yleensä sallitaan, varsinkin jos ensimmäinen lapsi on tyttö. Poikalasten suosio maaseudulla on johtanut vääristyneeseen sukupuolijakaumaan. Yhden lapsen politiikan kääntöpuoli on väestön ikääntyminen. Alhaisen syntyvyuden lisäksi väestörakenteeseen vaikuttaa kohonnut elinikäodote,

joka on nousut länsimaiselle tasolle yli 70 vuoteen. Kiinan on valmistauduttava lähi-tulevaisuudessa ”eläkepommiin”, joka tulee asettamaan valtavia paineita sosiaaliturvan ja eläkejärjestelmään kehittämiseen. (Kauhanen 1999, 19–20.)

Taulukko1. Väestön ikä- ja sukupuolijakauma. (The world factbook, 2006)

IKÄ- JA SUKUPUOLIJAKAUMA		
Ikä	%	miesten lkm/naisten lkm
0-14	20,8	1,13
15-64	71,4	1,06
yli 65	7,7	0,19

2.3.1 Uskonnot

Kiina on virallisesti ateistinen valtio ja maassa vallitsee virallisesti uskonnon vapaus. Kansan keskuudessa kolme pääuskontoa: taolaisuus, konfutselaisuus ja buddhalaisuus ns. ”Kiinan kolme tietä” ovat kietoutuneet yhteen eräänlaiseksi kansanuskonoksi. Kristinusko ja islam ovat nekin eläneet Kiinassa pitkään. Vieläkään Kiinan kansantasavalta ei hyväksy lähetystyöntekijöitä, mutta uskonnot saavat elää pääsääntöisesti rauhassa lukuun ottamatta Falun Gong – liikettä. (Wikipedia 2006.)

Taolaisuus ja konfutselaisuus ovat syntyneet Kiinassa ja vaikuttavat kiinalaisten jokapäiväiseen elämään ja käyttäytymiseen. Taolaisuuden pääperiaatteena on luonnon ja ihmisen harmonia, jossa on kaksi vastakkaista voimaa (yin ja yan), joiden tasapainoon pyritään. Taolaisuuteen perustuu kiinalaisten vahva terveysajattelu, joka on luonut maahan valtavat markkinat luontaistuotteille ja erilaisille terveysvalmisteille. (Kauhanen 1999, 31.)

Konfutselaisuus on enemmän elämäntapa kuin uskonto. Se vaikuttaa ihmisten elämäntavoihin, politiikkaan ja ihmissuhteisiin. Opin mukaan viisi ihmisen perushyvettä ovat inhimillisyys, oikeuden mukaisuus, hyvät tavat, uskollisuus ja viisaus. Yhteiskunnan vakaus perustuu viiteen suhteeseen: hallitsija ja alamaisen, miehen ja vaimon, isän ja pojan, vanhan ystävät ja nuoren ystävän sekä vanhemman veljen ja nuoremman veljen suhteeseen. Nämä suhteet ja niiden kunnioittaminen ohjaa kiina-

laista yhteiskuntaa ja liike-elämää. Auktoriteettien kunnioittaminen on tärkein ja ehdottomin käyttäytymistä ohjaava normi. (Morejohn 2006, 12.)

Tämän päivän uskonto on sekoitus kaikkia kolmea pääuskontoa, jotka ovat eläneet Kiinassa rinnakkain 2 000 vuotta. Buddhalaisuus levisi Kiinaan Intiasta ja sen opit vaikuttavat vahvimmin edelleen läntisessä osassa maata. Vuoden 1949 vallankumous muutti uskonnollisia oloja ja varsinkin buddhalaisuus ja taolaisuus pyyhkäistiin olemattomiin. Nykyinen politiikka suhtautuu uskontoihin huomattavasti myönteisemmin lukuun ottamatta Falung Gong-liikettä, jonka harjoittaminen Kiinassa on ankarasti kiellettyä. (Kauhanen 1999, 32.)

2.3.2 Kieli ja kiinalaiset nimet

Kiinassa on kahdeksan pääkieltä tai – murreryhmää, joista suurin on maan virallinen kieli mandariinikiina, joka perustuu pekingiläiseen ääntämiseen. Tätä kieltä käytetään valtakunnallisilla TV- ja radiokanavilla, sanomalehdissä ja kouluissa opetuskielenä. Vähemmistökansallisuuksilla on lisäksi omat kielensä ja murteensa, joista vain osa lasketaan kuuluvaksi kiinan kielen ryhmään. Eri murteita puhuvat eivät ymmärrä toistensa puhetta, mutta pystyvät kommunikoimaan kirjoittamalla, sillä kirjoitettu kieli on samanlaista. (Morejohn 2006,12.)

Kirjoitettu kieli perustuu käsitteitä kuvaaviin merkkeihin. Kommunistien toteuttamassa uudistuksessa yksinkertaistettiin eniten käytettyjä kirjoitusmerkkejä. Tavallisten tekstien lukemiseen vaaditaan noin 2 000 merkin osaamista. Sanoja muodostetaan yhdistämällä kaksi tai kolme merkkiä. Kirjoitusmerkkien muuttaminen foneettiseen muotoon yleistyy jatkuvasti. (Kauhanen 1999, 34.)

Kiinassa nimet sanotaan aina sukunimi ensin. Sukunimet ovat yleensä yksitavuisia ja etunimet yksi tai kaksi tavuisia. Yleisimmät sukunimet ovat Li, Wang, Liu ja Zhang. Maassa ei ole käytössä etunimi kalenteria, joten nimien antaminen on vapaata. Nimet voivat olla mitä tahansa adjektiiveja, substantiiveja, runonpätkiä tai symboleja. Kiinalaisia puhutellaan joko koko nimellä tai pelkällä sukunimellä tittelin kanssa. Etunimeä käytetään ainoastaan perheen kesken. (Morejohn 2006, 13.)

3 KIINAN HALLINTO

Kiinan hallinto on monimutkainen ja vanhanaikainen sosialistinen järjestelmä. On ihme, että muiden uudistusten paineessa se on pysynyt kommunistisen puolueen käsissä. Talousuudistukset muuttivat ennen keskusjohtoista päätöksentekoa, joka hajautettiin alueelliselle tasolle.

3.1 Valtion hallinto

Kiinan kansantasavalta on sosialistinen valtio, jota hallitsee Kiinan kommunistinen puolue. Kiinan perustuslain mukaan kaikki valta kuuluu kansalle, ja tätä kansan valtaa käyttää kommunistinen puolue. Puolueen puhemiehenä on toiminut vuodesta 2002 Hu Jintao, joka toimii myös maan presidenttinä. Kiinassa toimii muodollisesti muitakin puolueita, joiden virallinen rooli on edustaa sitä pientä kansanryhmää, jota kommunistit eivät edusta. Käytännössä kommunistien katsotaan edustavan noin 95 prosenttia kansasta ja muiden puolueiden valta on täysin olematon. Perustuslaissa tunnustetaan puolueen rooli maan johdossa, niin talouselämässä, armeijassa kuin koko maan hallinnossakin. Kommunistinen puolue edustaa maan poliittista eliittiä, jonka jäsenet valikoidaan tarkkaan. Suurimmillaan jäsenmäärä on ollut vain 4-5 prosenttia kansasta. Aikaisemmin puolueen edustajat ovat olleet talouselämän johtajia, mutta uudistusten myötä tavoitteena on erottaa valtion hallinto ja yritys-elämä toisistaan. Kommunistinen puolue on tyrmännyt kaikki demokraattiset liikkeet ja oppositio-
puolueiden perustamisen, mikä on lisännyt arvostelua maata kohtaan länsimaissa. (Kauhanen 1999, 58–59; Wikipedia 2006.)

Valtiovallan virallisesti korkein elin on kansallinen kansankongressi (parlamentti), joka valitaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Edustajien määrä vaihtelee 3 000 molemmin puolin, ja edustajia on kaikista 56 kansallisuudesta. Parlamentilla on suuret valtuudet. Se säätää lait, nimittää presidentin, varapresidentin, pääministerin ja muut valtioneuvoston jäsenet sekä päättää budjetista. Se kokoontuu vain kerran vuodessa

ja valitsee keskuudestaan pysyvän komitean, joka valvoo esimerkiksi hallituksen toimintaa ja tulkitsee lakeja. (Kauhanen 1999, 60.)

Presidentin virka otettiin uudelleen käyttöön vuonna 1982. Tällä hetkellä presidenttinä toimii myös puolueen puheenjohtajana toimiva Hu Jiontao. Presidentin tehtävä on pitkälle edustustehtävä, mutta Hulla on erittäin suuri valta maassa puolueen johtajana. (Wikipedia 2006.)

Ylintä toimeenpanovaltaa käyttää valtioneuvosto, joka muodostuu pääministeristä (Wen Jiabao) varapääministereistä, valtioneuvoksista, ministeriöitä ja valtionkomiteoita johtavista ministereistä, päättilintarkastajasta ja pääsihteeristä. Kiinan ministeriöiden määrä vaihtelee, koska kansankongressi voi lakkauttaa, yhdistää, hajottaa tai nimittää uusia ministeriöitä ja valtion komiteoita. (Kauhanen 1999,61; Wikipedia 2006.)

3.2 Alueellinen hallinto

Kiinassa on maan keskushallinnon alapuolella neljäportainen aluehallinto, joilla kaikilla on omat kansankongressit ja pysyvät komiteat sekä muutenkin keskushallintoa mukailevat elimet. Kansankongresseilla on valtaa säätää alueellisia lakeja ja määräyksiä. Kiinan talousuudistuksen myötä alueellinen hallinto on tullut merkittävämpään asemaan maan taloudellisessa päätöksenteossa. Paikallishallinto on monimutkainen, sillä nimikkeitä on paljon ja hierarkiassa on paljon portaita. (Kauhanen 1999, 62–63.)

Kiinassa on 22 maakuntaa, mutta viralliset tahot laskevat Taiwanin 23. maakunnaksi, vaikka se ei ole hallituksen alaisuudessa. Taiwanille on tarjottu erityishallintoalueen asemaa, mitä se ei ole vastaanottanut. Taiwanissa toimii Kiinan tasavalta, joka perääntyi saarelle kommunistien tultua valtaan Kiinassa. Maakuntien lisäksi on viisi autonomista aluetta sekä neljä itsehallinnollista kaupunkia Peking, Shanghai, Tianjin, Chongqin. Lisäksi on vielä Hongkongin ja Macaon erityishallintoalueet, jotka Kiinalle luovuttamisen jälkeen ovat saaneet erityisaseman hallinnossa. Hongkongille, Macaolle ja Taiwanille on kehittynyt Kiinan kansantasavallasta riippumaton oma identiteetti. (Wikipedia 2006.)

3.3 Poliittisen järjestelmän ongelmat

Poliittisen järjestelmän ongelmat liittyvät ensisijaisesti kommunistisen puolueen yksinvaltaan, jota varjellaan viimeiseen asti. Uudistuksia on tapahtunut, mutta poliittisten ongelmien ratkomisen vaatii koko järjestelmän uudistamista, mihin kommunistinen puolue suhtautuu suurella varauksella.

3.3.1 Sensuuri

Kommunistinen puolue on pitkäjänteisesti hallinnut kansalaisia sensuurin ja pakko-vallan avulla. Kiinalaiset ovat oppineet hankkimaan tietoa internetin välityksellä ja ovat entistä tietoisempia kansalaisoikeuksistaan. Internetin kautta leviää miljoonille kiinalaisille tietoa ja otteita kirjoista, joita viranomaiset eivät halua kansan tietoisuuteen. Kirjoja kielletään edelleen, mutta mustan pörssin ja yksityisten kirjakauppojen välityksellä leviää markkinoille kiellettyjä kirjoja erityisesti Taiwanista ja Hongkongista. (Jakobson 2005, 71.)

Poliittisesti uhkaavana pidettävää tietoa, pyritään rajoittamaan monin tavoin. Puolueen tiedotusosasto antaa säännöllisesti ohjeita sanomalehtien ja televisio-ohjelmien päälliköille, joiden rajoissa voidaan kirjoittaa tai näyttää ulkomaalaisia ohjelmia. Internet kahviloita vaaditaan pyytämään asiakkailta henkilöllisyystietoja ja alkuvuodesta 2005 lakkautettiin useita yliopistojen foorumeja, joissa monet opiskelijat sekä ulkopuoliset vaihtoivat mielipiteitä politiikasta, matkailusta, viihteestä ja työpaikoista. Osa lakkautettiin kokonaan ja osa rajoitettiin yliopisto-opiskelijoiden käyttöön. (Jakobson 2005, 72.)

Kiinan media luo vaikutelman monipuolisuudesta värikkäillä talous- ja muotijulkaisuillaan sekä reportaaseilla, mutta todellisuudessa toimittajia rangaistaan, mikäli hän erehtyy käsittelemään puolueen kannalta arkaluontoisia yhteiskunnallisia aiheita. Rangaistukset vaihtelevat ”rikkomuksen” mukaan sakoista ja työpaikan menettämisestä vankeustuomioon. (Jakobson 2005, 31–32.)

Kaikesta uhkailusta, sensuuritoimenpiteistä ja rangaistuksista huolimatta on selvää, että Kiinan viranomaiset ovat häviämässä taistelunsa rajoittaa mielipiteiden vaihtoa. Kun kiinalaiset tiedotusvälineet jättävät kertomatta jotain, leviää uutinen salaman nopeasti internetin kautta maahan. Uusia keskustelufoorumeja perustetaan sen mukaan, kun niitä ehditään lakkauttamaan. (Jakobson 2005, 73.)

3.3.2 Korruptio

Talouden uudistuksilla on ollut arvaamaton ja yhteiskunnallisesti vaarallinen seuraus – korruptio. Ongelma on rakenteellinen, sillä samalla kun rakennettiin uutta vapaata markkinataloutta muistuttavaa toimintaympäristöä vanhan suunnitelmatalouden sisälle, ei sallittu vapaata lehdistöä tai luotu riippumatonta oikeuslaitosta, joka olisi tuonut tietoisuuteen väärinkäytöksiä tai antanut rangaistuksia. Keskushallitus on parantanut korruptiolainsäädäntöä ja tehostanut korruption vastaisia toimia, mutta lainsäädäntö on monin tavoin puutteellista. Vuonna 2003 Kiinan virallisen raportin mukaan menetetttiin 940 miljoonaa euroa väärinkäytöksissä ja korruptiossa. (Nojonen 2005, 47.)

Korruption mahdollisuutta lisää yritysten vanha hallintojärjestelmä, jossa toimitusjohtajat ovat samaan aikaan puolueen johtopaikoilla. Tämä on mahdollistanut suhdeverkostojen hyödyntämisen resursseja hallussa pitäviin valtion- ja paikallisviranomaisten organisaatioihin. Uudistusten jälkeen heille on annettu lähes rajaton valta päättää alueen asioista, ja puolueen valvovina jäseninä he johtavat yrityksen ainoaa sisäistä valvontaa hoitavaa järjestelmää. (Nojonen 2005, 48.)

Paikallishallinnoilla on jatkuva budjettivaje. Ratkaisuna hankitaan budjetin ulkopuolisia tuloja, jotka muodostavat jopa 70 % maakunnan kokonaistuloista. Ulkopuolisten tulojen avulla pidetään yllä palveluja ja kehitetään paikallista taloutta, mutta samalla ne lisäävät väärinkäytön mahdollisuuksia. Rahaa voidaan kerätä korvauksin ja maksuin, ja yksinkertaisesti jätetään ilmoittamatta ylemmille viranomaisille joko koko summa tai osa siitä. Yritykset tai asukkaat eivät voi valittaa, sillä budjetin ulkopuolisten tulojen hankinnasta ei ole säädetty lakeja. Toinen keino on rahastot, joilla rahoitetaan infrastruktuuriprojekteja. Hyvä tarkoitus vääristyy ympäristössä, jossa ei

ole valvontaa. Arviolta 70 prosenttia rahastojen varoista sijoitetaan salaisille tileille. (Nojonen 2005, 49–50.)

Ongelman laajuus on mittava, ja keskushallinto on tietoinen väärinkäytöksistä. Ongelman ratkaisu vaatisi suunnattoman suuria uudistuksia alueellisessa hallinnossa, tiedotusvälineiden sananvapaudessa ja lainsäädännössä. Tähän maan poliittinen johto ei ole valmis, sillä sensuurin purkaminen nostaisi eteen väistämättä suuria yhteiskunnallisia epäkohtia ja kommunistisen puolueen arvostelua. (Nojonen 2005, 51.)

3.3.3 Hallinnon uudistaminen

Hyvin yleinen kysymys on: Miten kauan kommunistisen puolueen yksinvalta voi Kiinassa jatkua? Maan modernisaatio on toteutettu niin, että valta on pidetty tiukasti kommunistisella puolueella, keskittyen talouden kehittämiseen. Puolue on edelleen vakuuttunut yksipuoluejärjestelmänsä ylivoimaisuudesta sen puutteista ja ongelmista huolimatta. Järjestelmä on toiminut tähän päivään asti, mutta Kiinan tavoite nousta arvostetuksi hyvinvointivaltioksi vaatii länsimaisin kriteerein demokratiaa, sanavapautta ja aidosti itsenäistä oikeuslaitosta. Kiinan väestön kannalta niin kauan kuin talouskasvu jatkuu, puolue saa pitää yksinvaltansa. Puolueen arvostelijat leimataan heti maanpettureiksi ja kohdellaan sen mukaisesti. (Jakobson 2005, 108.)

Kiina on kaukana hyvinvointivaltiosta, mutta jatkuva talouskasvu, mahdollinen onnistunut hyvinvoinnin tasaaminen ja kansalaisten tietoisuuden kasvu tulevat aiheuttamaan paineita poliittisen järjestelmän uudistamiseen. Tällä hetkellä paineet kohdistuvat paikallisviranomaisten toimien valvontaan ja korruption rajoittamiseen. Uudistukset ovat kuitenkin turhia ilman toimivaa oikeusjärjestelmää, jossa syytettynä olevan henkilön kohtelu ei riipu yhteiskunnallisista suhteista tai varallisuudesta.

Kommunistinen puolue voi tulevaisuudessa avata poliittista päätöksentekoprosessia laajemmalle joukolle kansalaisia. Tämä voisi tarkoittaa rajoitettuja vaaleja, joihin puolue valitsee ehdokkaat. Keskustelu demokratiasta ei Kiinassa perustu länsimaisiin arvoihin kuten kansalaisen oikeuteen valita päättäjät, vaan keskustelun aiheena on

demokratian vaikutus maan talouskehitykseen ja hallinnon tehostamiseen. (Jakobson 2005, 109.)

Epävarmuustekijä puolueelle on osittaisen avautumisen hallitseminen ilman sen johtamista paljon pidemmälle meneville vaatimuksiin, jotka uhkaisivat kommunistisen puolueen yksinvaltaa. Taiwan on hyvä ja lähellä oleva esimerkki siitä, miten varovaiset poliittiset uudistukset muuttivat saaren yksipuoluejärjestelmästä monipuolueelliseksi demokratiaksi vain 20 vuodessa. Jos on pieniäkin viitteitä kommunistisen puolueen yksinvallan menettämisestä, uudistukset jäädytetään nopeasti ja tehokkaasti. (Jakobson 2005, 110.)

3.4 Ulkopoliittikka

Kiinan ulkopoliittiset haasteet liittyvät ensisijaisesti Taiwanin asemaan, energian saannin turvaamiseen sekä suhteisiin muiden suurvaltojen kanssa. Kiina on noussut entiseen asemaansa Aasian johtajana. Se on muuttanut ulkopoliittikkaansa radikaalisti uudistuspolitiikan alkaessa, ja Kiinan johtajat ovat Dengistä lähtien painottaneet maan tarvetta rauhaan keskittyäkseen modernisaatioon ja kotimaan valtaviin ongelmiin. Diplomaattisuhteillaan ja kauppasuhteillaan se pyrkii vakuuttamaan naapurimaitaan hyvántahtoisuudestaan ja sopuisuudestaan. Epävarmaa kuitenkin on Kiinan sopuisan politiikan jatkuminen tulevaisuudessa. (Jakobson 2005, 84.)

3.4.1 Suhteet suurvaltoihin

Kasvava vaikutusvalta on herättänyt pelkoa muissa Aasian maissa, sillä kaikilla maille on syynsä suhtautua varauksella Kiinan kasvavaan sotilaalliseen ja taloudelliseen vaikutusvaltaan. Kiina on noussut alueella Yhdysvaltojen haastajaksi johtuen Yhdysvaltojen keskittymisestä terrorisminvastaiseen sotaan ja Irakiin. Monet maat ovat pettyneitä Bushin politiikkaan ja Kiina on saanut liittolaisia Yhdysvaltojen etupiiristä. Bushin vastaisuudesta huolimatta monet Aasian maat toivovat Yhdysvaltojen sitoutuvan turvaamaan Aasian vakautta. Maiden väliset suhteet ovat kiristymässä, kun Bush suuntasi piikkejä Kiinalle toisen kauden virkaanastujaispuheessaan ihmisoike-

uksista ja sananvapaudesta. Vaikka Kiina välttää vastakkaisasettelua Yhdysvaltojen kanssa, yrittää se tasapainottaa tilannetta solmimalla suhteita EU:n, Intian ja Venäjän kanssa. (Jakobson 2005, 88–90.)

Venäjän ja Kiinan suhde on kaksijakoinen, ja joutuu koetukselle jatkossa. Maiden päämiehet puhuvat julkisuudessa maiden hyvistä suhteista, sillä maiden sotateollisuus on kietoutunut yhteen. Maat ovat vihdoinkin päässeet yksimielisyyteen yhteisen 4 300 kilometrin pituisen maarajan sijainnista ja arvostelevat mielellään yhdessä Bushin toimia. Venäjä on kuitenkin huolissaan Kiinan voimistuneesta sotilasmahdista ja vaikutusvallasta Keski-Aasiassa. Raja-alueilla asuvat venäläiset kokevat uhkaavaksi rajan yli siirtyneiden kiinalaisten lisääntyvän toiminnan, joka voi johtaa maiden suhteita häiritseviin levottomuuksiin. Ristiriitaisuudet korostuvat energia-alalla, kun kiinalaiset yritykset ovat alkaneet aktiivisesti toimia monilla venäläisten kaasu- ja öljy-yhtiöiden perinteisillä toimialoilla. (Jakobson 2005, 91.)

Kiina on panostanut EU:n välisiin suhteisiin ja yhteistyö näyttää syventyvän ja monipuolistuvan entisestään. Laajentunut EU on Kiinan suurin kauppakumppani ja Kiina EU:n toiseksi tärkein kauppakumppani. Liittoutuminen Kiinan kanssa luo paineita Yhdysvaltojen ja Euroopan suhteille. Kiina ja EU:n suhteita on jo pitkää hiertänyt aseiden vientikielto, joka astui voimaan 1989. Kiinalaiset ovat ilmoittaneet kiinnostuksensa hankkimaan tiedusteluun liittyvää korkeaa teknologiaa, mikä vahvistaisi sen asemia Aasiassa entisestään. EU on tehnyt periaatepäätöksen purkaa kielto, johon Yhdysvallat suhtautuu erittäin kriittisesti. Samalla varauksella Yhdysvallat suhtautuu Ranskan vahvoihin sotilassuhteisiin Kiinan kanssa sekä EU:n päätökseen hyväksyä Kiina osapuoleksi eurooppalaisten Galileo-paikannussatelliitti järjestelmään. (Jakobson 2005, 92- 98.)

3.4.2 Taiwan

Taiwanin kysymyksellä tarkoitetaan saaren tulevaa asemaa. Tänä päivänä Taiwan on parlamentaarinen demokratia, mutta ei ole virallisesti itsenäinen valtio. Maaliskuussa 2005 Kiinan kansankongressi säätöi valtiosta eroamisen lain, joka antoi laillisen pe-

rustan sotatoimille, jos Taiwan pyrkii virallistamaan itsenäisyytensä. Taiwania ei kiinnosta yhdistyminen yksipuolueisen Kiinan kanssa. Minimiehtona yhdistymiselle pidetään Kiinan demokratisoitumista. (Jakobson 2005 78–79.)

Julkisuudessa Kiina painottaa Taiwanin kysymyksen olevan kiinalaisten välinen asia, johon ulkopuoliset eivät saa puuttua. Ulkopoliittisen ongelman siitä tekee Yhdysvaltojen sitoutuminen Taiwanin puolustukseen. Mitä vaikutusvaltaisemmaksi Kiina on maailmantaloudessa tullut, sen päättäväisemmin se kehottaa muita eristämään Taiwanin. EU ei ole sitoutunut Taiwanin puolustukseen, mutta mahdollisen konfliktin syttyessä sen on valittava joko Kiina tai Yhdysvallat. (Jakobson 2005, 92–93.)

Ulkopuolisesta voi tuntua oudolta, että Taiwanin tulevaisuus sisältää näin konkreettisen sodan uhan ja voi pysäyttää Kiinan kehityksen. Kiinalle Taiwan on kansallisen kunnioituksen asia. Saaren virallinen itsenäisyys olisi kansallinen nöyryytys ja häpeä. Lisäksi Taiwan sijaitsee vain 200 kilometrin päässä Kiinan rannikoista, eikä maa halua Yhdysvaltojen tukikohtaa niin lähelle rannikkoaan.

Johtajien taistelusta välittämättä Kiina ja Taiwan ovat kietoutuneet taloudellisesti yhteen. Kiina on Taiwanin tärkein vientimarkkina, ja taiwanilaiset ovat olleet merkittäviä investoijia manner-Kiinaan. Kansalaiset ovat tiiviissä kanssakäymisessä keskenään, mistä kertoo 210 miljoonaa solmittua avioliittoa kiinalaisten ja taiwanilaisten välillä. Valtaosa saaren väestöstä kannattaa nykytilaa, jossa päätökset saaren asemasta siirretään tulevaisuuteen. (Jakobson 2005, 81.)

Luultavasti niin kauan kuin Taiwan on tyytyväinen nykytilaansa, Kiina keskittyy oman taloutensa ja yhteiskuntansa kehittämiseen. Taiwanin ja Kiinan välillä on säilynyt yli 50 vuotta sisällissodan kaltainen tilanne, jollaisena taiwanilaiset haluaisivat suhteen pysyvän. Jos Taiwanin nykyinen tai tulevat johtajat kannattavat itsenäistymistä ja järjestävät kansanäänestyksen asiasta on melko varmaa, että itsenäistymistä ei kannateta, ennen kuin ollaan täysin varmoja Yhdysvaltojen tuesta. Mitä kauemmin Taiwan odottaa, sen merkittävämmiksi Kiina-suhteet kasvavat muille suurvalloille. Kiina haluaa välttää sotaa, mutta ei siedä Taiwanin menettämistä kokonaan.

3.4 ”Oikeusvaltioperiaate” – fazhi

Kiinan oikeusjärjestelmä on monimutkainen, jatkuvassa uudistuksessa ja aivan omanlaisensa järjestelmä. Suurin epäkohta on itsenäisen oikeuslaitoksen puuttuminen. Toinen epäkohta on kommunistisen puolueen asema maassa. Puolue on selkeästi lain yläpuolella, sillä sen asemaa ei ole rajoitettu eikä määritelty perustuslaissa. Puolue ei ole vastuussa toimistaan millekään puolueettomalle ylemmälle taholle. (Mielonen 2005, 107.)

Talou uudistukset ja ulkomaalaisten lisääntyvä määrä maassa pakottivat Kiinan huomaamaan olemattoman lainsäädännön ja oikeuslaitoksen puutteellisuuden. Oikeusjärjestelmän lähtökohtana oli Dengin näkemys lakien välttämättömyydestä järjestäytyneelle ja modernisoituvalle yhteiskunnalle. Yleistä on edelleenkin pienten riitaasioiden sovittelu. (Mielonen 2005, 106.)

1980-luvulla oikeusjärjestelmä keskittyi puuttuvan lainsäädännön luomiseen ja oikeuslaitoksen toiminnan vakauttamiseen. 1982 perustuslakiin kirjattiin periaate toimimisesta kirjoitetun lain mukaisesti ja lakien julkisuudesta. 1990-luvulla käsitteeksi muodostui lain mukainen hallinta (fazhi) sekä sosialistinen oikeusvaltio, jotka kirjattiin vuosituhaten vaihteessa perustuslakiin. (Mielonen 2005, 114.)

Kiina on ilmoittanut selkeästi, ettei sen tavoitteena ole länsimaalainen oikeusvaltio, vaan se soveltaa länsimaalaisia periaatteita maan olosuhteita vastaavaksi. Länsimaalaisen oikeusvaltion kriteereinä pidetään lain ylintä auktoriteettia, oikeuslaitoksen riippumattomuutta sekä kansalaisten tasavertaisuutta lain edessä. Edellytyksinä oikeusvaltion toiminnalle pidetään valtiovallan rajoittamista lakien avulla, yksityisen henkilön omaisuuden suojelua valtiovallalta, ihmisoikeuksien kunnioittamista sekä hyvän hallinnon periaatteita. On ilmeistä ettei Kiina toteuta mitään näistä kriteereistä tai toiminnan edellytyksistä. Se pyrkii parantamaan lakia hallinnon tehostamiseksi ja korruption kitkemiseksi, mutta kommunistinen puolue tulee pysymään lain yläpuolella. Runsaasti arvostelua on aiheuttanut Kiinan ihmisoikeustilanne ja oikeuslaitoksen suhde kommunistiseen puolueeseen. (Mielonen 2005, 11–115.)

4 KIINAN TALOUS

Kiinan talouselämä on kokenut täydellisen muodonmuutoksen 1970-luvun lopulta lähtien. Maon kuoltua 1976 maa kuului maailman köyhimpien maiden joukkoon. Kiinan johtoon nousivat puolueen uudistusmieliset, jotka päättivät aloittaa maan nykyaikaistamisen Deng Xiaopingin johdolla. Uudistuspolitiikan tavoitteena oli neljän modernisaation ohjelma eli maatalouden, teollisuuden, tieteen ja teknologian sekä asevoimien uudistaminen. Kiina on muuttunut suunnitelmatalouden köyhästä maatalousyhteiskunnasta maailman johtavaksi teollisuusrajaksi ja lupaavaksi markkina-alueeksi. (Jakobson 2005, 9 -11.)

Maan avautuminen ulkomaalaisille yrityksille oli talousuudistuksen tärkein ja merkittävä vaihe, joka toteutettiin aluksi tiukasti rajatuilla erityistalousalueilla. Hyvien kokemusten saaminen rohkaisi puoluejohtoa avaamaan yhä useampia alueita ulkomaalaisten liiketoimintaa varten, ja nykypäivänä käytännössä koko maa on avoin ulkomaalaisten investoinneille. Edelleen maassa on toimialoja, joihin ulkomaalaisilla sijoittajilla ei ole mitään asiaa. Investoijia varten ulkomaankaupan organisaatioita ja lainsäädäntöä on uudistettu sekä tuotteiden hinnoittelua, verotusta ja rahoitusjärjestelmiä on muutettu. (Kauhanen 1999, 41–42.)

Länsimaalaisen näkökulmasta on vaikea ymmärtää, miten suljettu Kiina on ollut. Maan avaaminen on käytännössä ollut ainoa mahdollisuus saada pääomaa, teknologiaa ja tietotaitoa, jota maa on tarvinnut talouskasvun mahdollistamiseksi. Ulkomaalaisille yrityksille Kiina tarjoaa valtavat markkinat sekä mahdollisuuden päästä käsiin merkittäviin luonnonvaroihin. Maassa on valtava määrä halpatyövoimaa, jonka vuoksi ulkomaalaiset yritykset ovat valmiita siirtämään tuotantoaan Kiinaan. Tästä maa sai antaa nimensä kyseenalaiselle ”Kiina-ilmiölle”.

Kiinan talouden kivijalkana ja merkittävimpana työllistäjänä ovat toimineet valtion omistamat yritykset, jotka ovat perinteisesti tarjonneet työntekijöilleen kehdestä hautaan ulottuvan sosiaaliturvajärjestelmän, jonka länsimaisessa maailmassa tarjoaa yh-

teiskunta, ei työnantaja. Nykyisessä markkinataloudessa näitä valtionyhtiöitä pidetään talouden riippakivinä, sillä suurin osa niistä tuottaa raskaita tappioita. Niiden saneeraus ja uudistaminen voivat kuitenkin aiheuttaa yhteiskunnallisen konfliktin miljoonien ihmisten jäädessä työttömiksi. (Jakobson 2005, 45–48.)

Kiinan talous on ollut nousussa talousuudistusten alkamisesta lähtien. Bruttokansantuote on kasvanut keskimäärin 9 % vuodessa, mutta maan valtavana väestöstä johtuen BKT henkilöä kohti on edelleen pieni. CIA:n julkaiseman The World Factbook:in mukaan Suomen BKT henkilöä kohden on 31 000 \$. Tämä selventää miten kaukana Kiina oikeasti on hyvinvointivaltiosta.

Taulukko2. Bruttokansantuote. (Indexmundi, 2006)

BRUTTOKANSANTUOTE						
Vuosi	BKT:n kasvu %	Sija	muutos %	BKT (\$)/henkilö	Sija	Muutos %
2003	8,0	11	-	4 400	128	-
2004	9,1	12	13,75	5 000	121	13,64
2005	9,1	17	0	5 600	119	12,00
2006	10,2	10	12,09	6 800	116	21,43

Talousuudistukset ovat olleet Kiinalle täysosuma. Sen ansiosta maa on onnistunut nostamaan satoja miljoonia ihmisiä köyhydestä sekä luonut kasvavan ja kulutuskykyisen keskiluokan ilman poliittista ja yhteiskunnallista kriisiä. Kääntöpuolena Kiina on täynnä voimakkaita ristiriitoja ja rakenteellisia haasteita, joiden ratkaisemiseen tarvitaan huomattavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia muutoksia. Liiketalousjärjestelmässä hallitsee kova kapitalistinen kilpailu, suunnitelmatalouden hallintojärjestelmä ja organisaatiot. Kansantaloutta vaivaavat rakenteelliset ongelmat kuten pankkikriisi ja korruptio. Nopean talouskasvun aiheuttaman inflaation hillitseminen on merkittävä ostovoimaan vaikuttava ongelma. (Jakobsson 2005, 59; Nojonen 2005, 51.)

4.1 Uudistuspolitiikan kulku

Uudistuspolitiikka liitetään usein Dengin nimeen, vaikka jo Maon pitkäaikainen pääministeri Zhou Enlai puhui julkisuudessa neljän modernisaation tarpeesta jo vuonna 1975. Maon eläessä ja hänen vaimonsa johtaman ”neljän koplan” päättäessä politiikasta hänen ajatuksiaan ei kuitenkaan hyväksytty. Uusi suunta sai odottaa Dengin nousua maan todelliseksi johtajaksi. (Jakobson 2005, 10.)

Kiinan talousuudistuksen erityispiirre kiteytyy sanontaa ”ylittää virta astinkiviä haapuillen”. Sanonta on peräisin Dengiltä hänen verratessaan uudistuspolitiikkaa lapsuuden kokemuksiinsa vuoristopurojen ylittämisestä. Välillä ote voi livetä ja on syytä palata muutama askel takaisin päin, jotta löytyisi uusi varmempi reitti. Koko aikakaudella keskushallinnolla on ollut tapana arvioida ensin uusien aloitteiden toimivuutta pienessä mittakaavassa ennen kuin se on päättänyt koko maata koskevasta politiikasta. Deng osoitti politiikan suunnan ja loi väljät perusraamit, joita alueellisen tason viranomaiset saivat soveltaa paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. (Jakobson 2005, 10–11; Nojonen 2005, 34–35.)

4.1.1 Yhteiskuntarakenteiden muutos

Maataloustuotannon parantamiseksi kommuunit maaseudulla päätettiin purkaa ja maat jakaa ruokakuntien kesken. Vuokra maasta maksettiin valtiolle maataloustuotteina ja ylimenevän osan sai myydä vapailla markkinoilla. Tuotanto moninkertaistui nopeasti, kun ihmiset saivat tehdä työtä omaan laskuunsa. 1980-luvun alussa ansiot nousivat niin paljon, että 300 miljoonaa kansalaista nousi köyhyydestä lyhyessä ajassa. Uusien vapauksien innoittamana perustettiin työpajoja ja tehtaita, joiden ansiosta alkoi Kiinan kevyen teollisuuden nousu. Kulutustavaroita saapui Kiinan kaupunkeihin ja vientiin. (Jakobsson 2005, 11.)

Kaupunkirakenteiden muutos oli hitaampaa. Aluksi pieniä yksityisiä yrityksiä perustettiin tiuhaan varsinkin palvelusektorilla, mutta suurin osa kaupunkilaisista oli haluttomia jättämään taakseen valtion viran, joka takasi koko eliniän kestävän sosiaaliturvan. Ennen kaikki kaupunkilaiset kuuluivat työyksiköihin (danwei), jotka tarjosivat

ilmaisia etuja terveydenhuollosta ja asunnosta eläkkeeseen. Tilanne muuttui, kun kannattavuusvastuu valtiolta siirrettiin tehtaan tai laitoksen johtajalle. Henkilökuntaa ja sosiaalietuja supistettiin kaikissa valtion laitoksissa., mutta osa suurista laitoksista tuottaa tappiota edelleen. (Kauhanen 1999, 159; Jakobsson 2005, 13–14.)

4.1.2 Avautumisen vaikutukset

Kiinan markkinoiden avaaminen ulkomaalaisille oli merkittävin talouskasvuun vaikuttava tekijä. Ulkomaalaiset asiantuntijat toivotettiin tervetulleiksi töihin jakamaan osaamista ja tietoa kiinalaisille. Kiinaan houkuteltiin ulkomaista rahaa tarjoamalla etuja ulkomaalaisille sijoittajille. Vuonna 2003 Kiina oli maailman suurin suoria ulkomaalaisia investointeja vastaanottava maa ja 500 000 yrityksistä on avannut toimiston tai tuotantolaitoksen Kiinassa. (Jakobson 2005, 15.)

Uudistuspolitiikkaan ja maan avaamiseen kuului, että Kiina salli kansalaistensa lähteä opiskelemaan ulkomaille. Ulkomailta opiskelu on saavuttanut vankansuosion kiinalaisten nuorten keskuudessa. 1998 ulkomailta opiskeli 40 000 ja 1990–1999 150 000 kiinalaista. Vuonna 2005 427 999 kiinalaista suoritti tutkintoa tai teki tutkimustyötä ulkomailta suurin osa Yhdysvalloissa. (Jakobsson 2005, 14.)

4.1.3 Taantuminen ja toinen tuleminen

Lännessä ylistettiin Dengiä johtajaksi, jonka ansiosta kommunistisesta Kiinasta oli tulossa kapitalistinen valtio. Mielikuvat vapaasta Kiinasta rikottiin 1989, kun Dengin myötävaikutuksella Tianinmenin demokratialiike hajotettiin sotilaallisin voimakeinoin. Demokratialiike vaati vapaampaa lehdistöä, korruption kitkemistä ja kommunistisen puolueen sisäisiä uudistuksia. Liike tuhottiin perin pohjin ja hallitus ilmoitti liikkeen uhanneen maan vakautta. Kommunistinen puolue teki selväksi, ettei salli kenenkään kyseenalaistavan sen oikeutta yksinvaltaan. (Jakobson 2005, 17.)

Talous koki takaiskuja, kun länsimaat ja Japani jäädyttivät myöntämiään lainoja ja avustuksia. Samoin monet uudet investointipäätökset peruttiin. Lännessä opiskelevat

kiinalaiset jäivät ulkomaille, minkä vuoksi Kiina menetti ainakin yhden korkeasti koulutetun sukupolven, kun Yhdysvallat lupasi kaikille kiinalaisille opiskelijoille pysyvän oleskeluluvan. 60 000 tarttui tilaisuuteen. Poliittisesta ilmapiiristä huolimatta Kiina ilmoitti jatkavansa uudistuksia talouden osalta. Ratkaisevaa talouskasvun jatkumisen kannalta oli muiden aasialaisten erityisesti ulkokiinalaisten liikemiesten katkeamaton panostaminen Kiinan markkinoihin. Manner-Kiinan ulkopuolella asuu 60 miljoonaa kiinalaista, joiden merkitystä uudistuspolitiikan onnistumiselle ei voi tarpeeksi korostaa. (Jakobson 2005, 17–18.)

Deng nosti Kiinan talouden uuteen nousuun muutaman vuoden alavireen jälkeen, kuuluisalla Etelänkierroksellaan, jonka aikana hän ilmaisi huolensa maan talouden hiipumisesta ja kannusti ottamaan rohkeita askeleita talouden kasvattamiseen. Sanoma levisi kaikkialle Kiinaan ja maan talous aloitti toisen vaiheen, joka jatkuu edelleen. (Jakobson 2005, 22.)

Nousu taloudelliseksi suurvallaksi on perustunut vientivoittoiseen talouskasvuun. Kiina on yhä edelleen maailman halpatuotannon keskus. Ennen uudistuspolitiikan alkua vuonna 1978 Kiinan osuus maailman kokonaisviennistä oli 0,79 %. Vuonna 2003 osuus oli kasvanut 6,03 %:in ja se nosti Kiinan sijalle neljä vientiä koskevissa tilastoissa. Ulkomaisten investointien lisäksi Kiinan kehitykseen ovat vaikuttaneet poikkeuksellisen korkea säästämisaste (n. 40 % bruttokansantuotteesta) ja valtava määrä työvoimaa. (Nojonen 2005, 28.)

Joulukuussa 2001 Kiina hyväksyttiin Maailman kauppajärjestön (WTO) jäseneksi ja se tulee muuttamaan taloutta entistä avoimempaan suuntaan. Kuluu luultavasti useampia vuosia ennen kuin lainsäädäntö saadaan vastamaan WTO:n vaatimuksia ja luonnollisesti vielä kauemmin, ennen kuin edes valtaosaa säädöksistä noudatetaan ympäri maata. (Jakobson 2005, 26.)

4.2 Ulkomaiset investoinnit

Ulkomailta tulevat investoinnit ovat vauhdittaneet Kiinan talouskasvua avautumisesta lähtien. Vuonna 1980 perustetut neljä erikoistalousaluetta toimivat kokeiluna ulkomaisten investointien vastaanottajina. Näitä alueita pidettiin ns. ulkomaankaupan

laboratorioina, joissa voitiin kokeilla erilaisten yhteistyömuotojen toimivuutta, testata uusia johtojärjestelmiä ja talousjärjestelmää niin, että muutos pysyi keskushallinnon kontrollissa. Alueilla koulutettiin muualta maasta tulevia kiinalaisia ulkomaankauppaan. Monilla aloilla ulkomaiset investoinnit ovat vaikuttaneet ratkaisevasti toimialojen kehitykseen ja kilpailukykyyn. Lisäksi maahan on saatu ulkomaanvaluuttaa, verotuloja ja työpaikkoja. (Kauhanen 1999, 63.)

Kiina on maailman suurin suorien investointien kohdema, joka on vastaanottanut ulkomaisia investointeja yhteensä yli 560 miljardilla dollarilla. Suurimmat sijoittavat ovat olleet Itä-Aasian taloustiikerit ja Yhdysvallat. 2000-luvulla eri veroparatiisien kautta sijoitetut rahat lisääntyivät merkittävästi. Yleisen arvion mukaan osa rahoista on peräisin Kiinasta, jota verotuksellisista syistä jälleensijoitetaan takaisin Kiinaan. (Jakobsson 2005, 25.)

Taulukko 3. Suurimmat sijoittajat (Nojonen 2005)

SUURIMMAT ULKOMAISET SJOITTAJAT KIINAAN			
Sija	Maa/alue 2002	Sija	Maa/alue 2003
1	Hongkong	1	Hongkong
2	Neitsytsaaret	2	Neitsytsaaret
3	USA	3	Japani
4	Japani	4	Korea
5	Taiwan	5	USA
6	Korea	6	Taiwan
7	Singapore	7	Singapore
8	Saksa	8	Samoa
9	Iso-Britannia	9	Cayman-saaret
10	Kanada	10	Saksa

Yhteistä kaikille talousalueille on, että niissä on pyritty muuttamaan olosuhteet länsimaisen yritystoiminnan tasolle. Yrityksille tarjotaan erilaisia etuuksia kuten verohelpotuksia, kevennettyä byrokratiaa tai alennusta tariffeista. Viime vuosina etuja on vähennetty, sillä Kiinalla on aikomus tasavertaistaa ulkomaisten ja kotimaisten yritysten maksut. Eduista ei voida luopua kokonaan, sillä Kiina kilpailee investoinneista edelleen muiden maiden kanssa. Tulevaisuudessa parhaat etuudet saavat ne, jotka investoivat Keski- tai Länsi-Kiinaan ja keskushallinnon erikseen määrittämille keskeisille toimialoille. (Kauhanen 1999, 164.)

Investoinnit toteutettiin aluksi yhteisyrityksinä, joissa kiinalaisella osapuolella oli vähintään 51 % osuus. Säännökset ovat lieventyneet, ja vuodesta 1986 on sallittu kokonaan ulkomaalaisomistuksessa olevat yritykset. Yhteisyritykset ovat suosituimpia investointimuotoja, sillä kiinalaisesta liikekumppanista on hyötyä Kiinan monimutkaisilla markkinoilla. Kiina on pyrkinyt ohjaamaan investointeja niille aloille, missä on ollut suurin puute pääomista ja osaamisesta. Eri alueilla on lisäksi omat painopistealueensa, joille investointeja toivotaan. (Kauhanen 1999, 165.)

Sallittujen toimialojen määrä kasvaa jatkuvasti, mutta tietyt maan turvallisuuden ja yhteiskunnan kannalta keskeiset avainalat pidetään jatkossakin kiinalaisten hallussa. Näitä aloja ovat mm. sähkö-, vesi- ja viemäriverkostojen rakentaminen ja hallinnointi, posti- ja tietoliikenne sekä kaikki viestintäalat. Myös perinteiset kiinalaisen tietotaidon alueet kuten perinteinen lääketeollisuus ja käsityöt ovat kiellettyjen listalla. Tärkeimpiä aloja joille investointeja toivotaan, ovat maatalous, vesihuolto, teollisuuden infrastruktuuri, valtionyhtiöiden nykyaikaistamiseksi tarvittava teknologia, ympäristönsuojelu ja uudet palvelualat. (Kauhanen 1999, 166.)

Palvelualoista hotelli- ja ravintola bisnekseen on investoitu paljon. Sen sijaan monet yrityselämän palvelut kuten mainostoimistot ovat ulkomaalaisilta kiellettyjä. Pankki- ja vakuutustoimintaa avataan erittäin varovaisesti ulkomaalaisille, jotka luonnollisesti ovat erittäin kiinnostuneita Kiinan valtavista rahamarkkinoista. (Kauhanen 1999, 168–169.)

4.3 Pankkitoiminta ja arvopaperipörssit

Kiinassa toteutettiin 1.1.1994 rahauudistus, jossa poistettiin ns. turistiraha eli FEC. Kiinan valuutta on renminbi (kansanraha), joka lyhennetään RMB. Yleistymässä on

uudempi lyhenne CNY. Rahayksikkö on yuan, joka on sidottu Yhdysvaltain dollariin (1 yuan = n.8 USD). (Morejohn, 2006, 245.)

Kiinan pankkijärjestelmä muuttuu jatkuvasti. Uusimmat rakenteelliset muutokset koskevat WTO:n vaatimusten täyttämistä ja nykyaikaiseen pankkijärjestelmään siirtymistä. Vuonna 2003 valvontavastuu siirrettiin pankkivalvontavirastolle (CBRC) ja keskuspankille jäi Yhdysvaltojen mallin mukainen rahapolitiikan sääntely. (Nuutinen 2005.)

Pankkisektoria hallitsee neljä valtion omistamaa pankkia: Bank of China, Agricultural Bank Of China, China Construction Bank ja Industrial and Commercial Bank of China. Talouden ongelmien yhteydessä mainittu pankkikriisi on suurin ongelma pankkisektorilla. Hoitamattomien lainojen määrä on hienoisessa laskussa. Ulkomaalaisten pankkien rooli Kiinassa on edelleen pieni. Kiinan keskuspankin mukaan 200 ulkomaalaisella pankilla on haarakonttori Kiinassa ja 216 pankilla edustusto. (Nuutinen 2005.)

Manner-Kiinassa toimii kaksi arvopaperipörssiä Shanghaissa ja Shenzenissä. Ne on perustettu 1990-luvun alussa valtion yhtiöiden yksityistämistä varten. Valtio omistaa enemmistön kaikista lähes kaikista listatuista yrityksistä. Valtion roolin vuoksi pörsin merkitys maan teollisuudessa ja rahoitussektorilla on rajallinen. (Nuutinen 2005.)

4.4 Talouden ongelmat

Kiinan kokoisessa maassa talouden ongelmat ovat laajoja ja moniulotteisia. Ne ovat myös vahvasti sidoksissa vanhanaikaiseen poliittiseen järjestelmään. Talouden suurimpia ongelmia ovat valtionlaitoksien uudistaminen, työttömyys ja hyvinvoinnin jakautuminen maan sisällä. Kaikki edellä mainitut ovat vahvasti sidoksissa yhteiskunnallisiin oloihin ja maan vakauteen.

4.4.1 Valtionlaitosten saneeraus

Kiinan valtionlaitokset luotiin Kansantasavallan perustamisen jälkeen. Yhteensä valtionlaitoksia on ollut yli 300 000, jotka olivat vastuussa lähes kaikesta teollisesta tuo-

tannosta. Valtionyhtiöt työllistivät ennen koko kaupunkiväestön. Arviolta 51 % valtionyhtiöistä tuottaa tappioita vuodesta toimeen ja ne kitkuttelevat hengissä ainoastaan valtion avustuksella. Pienellä osalla liiketoiminta on kannattavaa ja tulee toimeen tuottamatta tappiota tai voittoa. Valtionyhtiöt toimivat monilla teollisuuden avainalueilla, joihin ulkomaalaisia ei ole päästetty kuten aseteollisuudessa, energiaaloilla ja petrokemianteollisuudessa. (Kauhanen 1999, 159.)

Valtionlaitosten taloutta verottavat aivan liian suuren henkilökunnan palkat, eläkemaksut ja terveydenhuoltokulut. Lisäksi yhtiöillä on käytössään vanhanaikainen tehoton ja ympäristöä saastuttava tekniikka. Johtaminen on tehotonta ja byrokratia kukoistaa. (Jakobson 2005, 49.)

Valtionlaitoksia on myyty, saneerattu, fuusioitu ja yksityistetty. Taktiikkana on ollut valita avainaloilta yrityksiä, joiden toimintaa tehostetaan kannattavaksi. Pienet ja kannattamattomat yritykset saavat tulla toimeen omillaan. Valtionlaitosten henkilökunta on kutakuinkin puolittunut 1990-luvun puolivälin jälkeen. Uudistus on usein jäänyt puolitiehen, kun työttömiksi jääneet ovat järjestäneet protesteja ja mielenosoituksia. Toinen syy saneerausten vaikeuteen on kajoaminen paikallisviranomaisten ja yhtiön monitasoisen johtoportaan etuihin. (Jakobson 2005, 49.)

Valtionyhtiöiden todellinen uudistaminen pakottaisi Kiinan johdon kajoamaan virkamiesten etuihin ja ottamaan kantaa arkaan poliittiseen kysymykseen aidon markkinatalouden ja sosialistiseksi markkinataloudeksi kutsumansa järjestelmän yhteensopivuudesta tai koko yhtälön mahdottomuudesta. (Jakobson 2005, 49.)

Kiinan tavoitteena on saada 30 -50 kansainvälisesti kilpailukykyistä kansallista suur yritystä vuoteen 2010 mennessä. Tähän on tähdännyt suurien valtionyhtiöiden kannattavuuden parantaminen. Länsimaalaisten asiantuntijoiden mielestä tämä tavoite on saavuttamattomissa niin kauan kuin yritysten teknologian taso ja liikkeenjohtaminen ovat pelkästään kiinalaisten käsissä. (Jakobson 2005, 49.)

4.4.2 Työttömyys

Työttömyys on sekä kiinalaisten, että länsimaalaisten taloustieteilijöiden mukaan lähitulevaisuuden suurimpia haasteita. Kiinassa arvioidaan olevan 200 miljoonaa työttöntä tai vajaa työllistettyä kansalaista. Virallisten tietojen mukaan heitä on noin 30 miljoonaa. Suuret erot määrissä selittyvät tilastointitavan erilaisuudella. Kiinassa työttömiksi lasketaan ainoastaan työttömät kaupunkilaiset, sillä maaseudun asukkaiden oletetaan elättävän itsensä maaseutuelinkeinoilla. (Kaaresvirta 2005.)

Kaupungeissa työttömät ovat joko valtion laitoksista irtisanottuja työntekijöitä tai nuorisoa, jolla ei koskaan ole ollutkaan työtä. Kaupunkien alueilla köyhälistön muodostavat maaseudulta kaupunkiin virrannut siirtotyövoima, jotka ovat jääneet kaupunkiin odottamaan työllistymistä. Kiinassa on käytössä monimutkainen ja täysin nykyoloihin sopimaton asuinpaikkaluokittelu houkous, joka aiheuttaa maalta kaupunkiin muuttaneiden heikon aseman. Henkilö merkitään sen paikkakunnan sosiaalipalveluiden piiriin, johon hänet on rekisteröity. Houkoun saaminen toiselta paikkakunnalta on erittäin vaikeaa. (Luova 2005, 52.)

Kiinalaisista 60 prosenttia asuu maaseudulla, mutta vain 40 prosenttia väestöstä saa elantonsa maataloudesta. Osa maaseudun asukkaista on perustanut kylä- ja kauppalayrityksiä ansaitakseen elantonsa yksityisyrittäjyyden sallimisen jälkeen, mutta silti 100–200 miljoonaa ihmistä on siirtynyt kaupunkiin työnhakuun. Siirtotyövoima työskentelee usein pienipalkkaisina rakennusalalla tai tehtaissa. Arvioiden mukaan maaseudulla on edelleen 150 miljoonaa ihmistä valmiina muuttamaan työn perässä kaupunkiin. (Kallio 2005, 78–79.)

Ammattiyhdistystoiminta ottaa ensiaskeleitaan Kiinassa, sillä maassa on jo havaittavissa epävirallista ay-toimintaa, joka ilmenee mm. spontaanina lakkoiluna ja työolojen kehittämiskaavoilla. Vuonna 1992 voimaan tullut laki kieltää kommunistisesta puolueesta riippumattomien itsenäisten ammattiliittojen perustamisen. Kiinassa työläinsäädäntö on samankaltainen kuin esimerkiksi Suomessa, mutta käytännössä sen sanotaan olevan vain kasa paperia. Etelä-Kiinassa toimii vapaaehtoisia järjestöjä,

jotka toimivat virallisesti työntekijöiden tukikeskuksina esimerkiksi työtaturmissa. Samalla ne jakavat tietoa lain ja kansainvälisten sopimusten heille suomista oikeuksista. Toiminta ei ole missään nimessä virallista, mutta kasvussa viranomaisten tukahduttamisyrittämisistä huolimatta. Selkeitä merkkejä on, että 5 – 10 vuoden kuluttua Kiinassa toimii ainakin epävirallisia ammattiyhdistyksiä. (Jussila 2005; Savolainen & Siljander 2006.)

4.4.3 Kolme Kiinaa

Kiinan uudistuspolitiikkaa lähdettiin ensin toteuttamaan Etelä-Kiinan rannikolta, josta sitä laajennettiin Suur-Shanghain alueelle ja sieltä kohti pohjoista. Tämän strategian seurauksena hyvinvointi on jakautunut epätasaisesti. Rannikon dynaaminen vienniteollisuus ja ulkomaisten investoinnit ovat luoneet kehittyneen kulutusyhteiskunnan, joka vääristää kuvaa Kiinan muiden alueiden elintasosta. Talous on tapana jakaa köyhään länteen, kehittyvään Keski-Kiinaan ja dynaamiseen itään. (Taulukko 4) (Nojonen 2005, 38.)

Taulukko 4. Kiinan kolme makrotaloutta. (Nojonen 2005, 39)

KIINAN KOLME MAKROTALOUTTA				
ALUE	Väkiluku milj.as. 2002	Osuus koko väestöstä %	BKT maan BKT:sta %	Ulkomaiset investoinnit %
Itä-Kiina	379,5	29,7	42,9	87,4
Keski-Kiina	449,7	35,3	26,7	9,9
Länsi-Kiina	294,9	23	13,5	2,7

Kiinan viranomaisten mukaan vuonna 2003 noin 29 miljoonaa ihmistä eli alle 0,17 euron päivätuloilla, joka on Kiinan oma köyhyysraja (kansainvälinen köyhyysraja 1 dollari/päivä). Tuloerojen aiheuttamaa köyhyyttä pahentaa maaseudulla paikallisten viranomaisten mielivalta, terveydenhuollon ja koulujen huono taso sekä kalleus verrattuna kaupunkilaisten palveluihin. Tuloerot ovat muuttuneet niin suuriksi, että kansainvälisten indeksien mukaan mitattuna Kiinan voidaan sanoa olevan epätasaisempi kuin Intia. Uudistuspolitiikan alkuvuosina kaupunkilaiset ansaitsivat 2,5

kertaa enemmän kuin maalla asuvat. Kommuunien lakkauttaminen 1980-luvulla laski kertoimen 1,8:an. Vuonna 2004 kerroin oli 3,2 eli tuloerot olivat suuremmat kuin uudistuspolitiikan alussa. (Jakobson 2005, 38–39.)

Uudet johtajat ovat tiedostaneet maan talouden epätasapainon. Kiina on julistanut kehitysohjelmia Länsi-Kiinan kehittämiseksi. Päämäärinä on kehittää infrastruktuuria ja siirtää hyvinvointia kehittyneiltä alueilta Kiinan köyhimpiin, mutta luonnonvaroitetaan rikkaisiin ja etnisesti räjähdysherkkiin läntisiin maakuntiin. Uudistusohjelmat ovat vaikeita toteuttaa, koska annettuaan alueille taloudellista päätösvaltaa, keskushallitus ei enää kykene pakottamaan alueita siirtämään teollisuuslaitoksia Länsi-Kiinaan. Pakkosiirtoa vastustavat markkinaehdoilla toimivat yritykset ja paikallisviranomaiset, joiden verotulot ovat riippuvaisia tuottoisista tuotantolaitoksista. Ulkomaisia investointeja tehdään vähän alueelle, jossa asukkaiden ostokkyky ja koulutustaso ovat matalat ja infrastruktuuri heikko. (Nojonen 2005, 38–40.)

4.4.4 Kiinan pankkikriisi

Länsimaisin kriteerein Kiinan pankkijärjestelmä on konkurssissa. Arvioiden mukaan Kiinan neljän suurimman pankin lainoista 80 prosenttia on hoitamattomia roskalainoja. Kukaan ei tiedä, mikä on roskalainojen osuus koko maan lainakannasta. Huonoin tilanne on maaseutujen luotto-osuuskunnilla, sillä valvonta maaseudulla on vielä huonompaan kuin kaupungeissa. (Jakobson 2005, 50.)

Yleisesti uskotaan, että keskushallitus ei päästä pankkeja konkurssiin, vaan antaa tukiaisia pankeille maan laajasta ulkomaan valuuttavarannosta. Roskalaina kanta syntyi holtittoman lainanannon, hyvä veli – järjestelmän ja valvonnan puutteen vuoksi. Paikallisviranomaisten tarve suojella tappiollisia valtionyrityksiä, jotka ovat tärkeitä työllistäjiä, on osaltaan vaikuttanut roskalainojen syntymiseen. (Nojonen 2005, 46.)

Itse uudistuspolitiikka on suurin rakenteellinen syy pankkien ahdinkoon. Keskushallituksen siirtäessä taloudellista vastuuta alueelliselle tasolle se samalla vähensi maakuntien tukia huomattavasti. Yritykset kääntyivät pankkien puoleen, joilla ei ollut mitään käsitystä pankkien markkinamekanismeista. Suhdeverkostojen välityksellä

lainoja myönnettiin paikallisviranomaisille, valtionlaitoksille ja infrastruktuurikohteisiin. (Nojonen 2005, 46.)

Pankkisektoria pyritään uudistamaan ja keinot ovat pitkälti samat kuin valtionlaitosten saneerauksessakin. Pankkien henkilökuntaa pitää supistaa samoin kuin henkilökunnan etuja, jotka ovat arvoltaan suurempia kuin itse palkka. Lisäksi pitäisi tuhota hyvä veli – järjestelmä pankinjohtajien, paikallisviranomaisten ja valtion talouden edustajien välillä. Keskushallitus on perustanut roskalainoille roskapankkeja puhdistukseen pankkien tilejä. Usko järjestelmän uudistamiseen horjui, kun keväällä 2005 paljastui, että maan neljästä suurimmasta pankista kolme oli osallistunut suuren luokan kavalluksiin ja petoksiin. (Jakobson 2005, 50–51; Nojonen 2005, 46.)

4.5 Ympäristöongelmat talouskasvun esteenä

Maailma seuraa kauhulla, kun Kiinan havittelee samankaltaista elintasoa länsimaiden kanssa. Yleisesti arvioidaan, että globaalit ympäristöongelmat erityisesti kasvihuoneilmiö tulee pahenemaan huomattavasti kehittymättömien maiden talouskasvun tuloksena. Voidaan olettaa, että Kiina ei ole kiinnostunut sitoutumaan kansainvälisiin sopimuksiin kasvihuonekaasujen rajoittamisesta. Energiankulutus on tuhlailtavaa ja fossiilisten polttoaineiden käyttö on elinehto maassa, jonka suuriin luonnonvaroihin kuuluu kivihili, öljy ja maakaasu.

Taloudellinen nousu on perustunut häikäilemättömään ympäristön hyväksikäyttöön. Keskushallinto keskittää varoja työllisyyden parantamiseen ja infrastruktuurin kehittämiseen. Saastuneen luonnon puhdistaminen ja uusien tuhojen ennaltaehkäisy vaatii huomattavia summia rahaa. (Jakobson 2005, 63.)

Pahenevat ympäristöongelmat heikentävät maataloutta ja ruokatuotantoa aiheuttaen taloudellisia tappioita. Veden puute, viljelymaan vähyys ja saasteiden aiheuttamat sairaudet tulevat tulevaisuudessa rajoittamaan talouskasvua. Maailmanpankin arvioiden mukaan veden ja ilman saastumisen pysäyttämiseksi tarvitaan 1-2 prosenttia bruttokansantuotteesta. Toisaalta saasteongelmat aiheuttavat taloudellisia menetyksiä

noin kahdeksan prosenttia bruttokansantuotteesta. (Jakobson 2005, 63; Makkonen 2005, 148.)

Kaikkein vakavin ympäristöongelma on jokien ja järvien saastuneisuus. Arviolta 75 % Kiinan makeanveden varoista on saastuneita. Noin 700 miljoonaa ihmistä joutuu käyttämään ihmis- ja eläinjätteiden saastuttamaa vettä. Viljelymaiden lannoitteet ja kasvava liikenne ovat rehevöittäneet joet ja järvet. Teollisuuden ja kotitalouksien jätevesistä puhdistetaan ainoastaan viidennes. (Jakobson, 2005, 64.)

Ilman saastuminen on yhtä vakava ongelma kuin vesistöt. Kiinassa on 16 maailman 20 saastuneimmasta kaupungista. Merkittävimmät ilmansaastuttajat ovat energiantuotanto ja teollisuus. Liikenteen päästöt ovat kasvamassa yksityisautoilun lisääntyessä. Korkeat hiukkas- ja rikkidioksidipitoisuudet aiheuttavat ihmisille vakavia terveysongelmia. Vuosittain kuolee 300 000 kiinalaista ennenaikaisesti hengitystiesairauksiin. (Jakobson 2005, 64; Makkonen 2005, 148.)

1990-luvulla säädettiin 25 ympäristönsuojelua koskevaa lakia. Valvonta on kuitenkin heikkoa, ja lakien toimeenpano kiinni paikallisviranomaisten intresseistä. Ympäristönsuojelu tulisi maksamaan rutkasti rahaa, jota alueellisella hallinnolla ei muutenkaan juuri ole. Kiinan ympäristönsuojelua ulkomaailman suuntaan edustaa Valtion ympäristönsuojeluviraston (SEPA) varajohtaja Pan Yue, joka on myöntänyt ympäristönsuojelun valvonnan olevan vielä alkutekijöissään. Kiinassa se tulee etenemään vasta sitten, kun sen vaikutukset talouskasvulle ovat havaittavissa vieläkin konkreettisemmin. (Jakobson 2005, 65.)

5 KIINALAINEN TAPAKULTTUURI

Kiinalainen tapakulttuuri on muotoutunut tuhansien vuosien saatossa. Kiinalaisten ajattelutapaan vaikuttaa voimakkaasti konfutselaisuuden merkitys, joka on hyvin erityyppinen oppi, kuin meille tuttu kristinuskon mukainen etiikka ja moraalit. Tapakult-

tuurin kuuluu olennaisesti kiinalainen ruokakulttuuri, joka on kekseliästä ja moniulotteista. Tapakulttuuri on hyvin erilaista ja Kiinassa siihen pitää suhtautua kunnioittavasti, että saavuttaa luottamuksen ja kunnioituksen kiinalaisten silmissä.

5.1 Kiinalainen ajattelutapa

Kiinalainen ajattelutapa perustuu siihen miten asiat koetaan kuin millaisia ne todella ovat. Käyttäytymisen lähtökohtana ei ole eurooppalaisille tutut kristillinen oikeudentaju, omatunto ja maalaisjärkeen perustuva moraali. Kiinalaisen oikeustajun pohjana on kuinka elämän tasapaino mielletään. Siihen vaikuttaa perheen luoma harmonia, perinteiset traditiot ja uskonto. Moraalin taustana ei ole ajatus synnistä tai muusta rikkomuksesta, vaan moraalin määrittelee tietynlainen kunnioitus toista ihmistä kohtaan. (Remes 1997, 19.)

Länsimaalaiset ymmärtävät keskenään mikä on totuuden ja valheen ero. Kiinalaisen ajattelutapa on aivan erilainen. Aasiassa asioilla on erilaisia ulottuvuuksia, joten asioiden tulkinta määräytyy sen mukaan, miltä ulottuvuudelta asiaa katsotaan. Usein näkemys asiasta esitetään sen mukaan, mihin asialla pyritään. Asioiden käsittelyssä on huomattava, että vaikka nykyään kiinalaisilla on paineita elintason nousuun viranomaistenkin taholta, on heille rahaa tärkeämpää kunnioitus ja kasvojen säilyttäminen. Toisin sanoen rahaa on mahdollista saada muualtakin, mutta kasvojen menettämistä ei halua kohdata kukaan. (Remes 1997, 20–21.)

Kiinalainen on perusluonteeltaan pidättyväinen, ja käytös on aina kohteliasta ja kunnioittaa vanhempaa henkilöä. Tyypillistä on, että uusien ihmissuhteiden luominen on hidasta. Syyt eivät johdu yksilöstä, vaan yhteiskunnasta ja perinteistä. Suhteiden luominen noudattaa aina tiettyä kaavaa ja hierarkiaa ja tutustuminen riippuu paljon toisen henkilön luonteenpiirteistä. Länsimaalaiset ovat luonnostaan avoimia ja ulospäin suuntautuneita, mikä on kiinalaiselle luonteelle täysin vierasta. Toisaalta suomalaisilla ja kiinalaisilla on paljon yhteistä, sillä suomalaiset ovat paljon hillitympiä kuin esimerkiksi amerikkalaiset tai saksalaiset. (Remes 1997, 22–23.)

5.1.1 Kasvot

Sana kasvot käsitetään Kiinassa kahdella tavalla: ihminen tunnistetaan kasvoista, mutta kasvot kuvastavat myös henkistä arvoa. Kasvojen menettäminen tarkoittaa, että kyseinen ihminen menettää arvokkuutensa joissakin tilanteissa toisen ihmisen edessä. Länsimaisessa kulttuurissa kasvojen menettämistä voidaan verrata maineen menettämiseen, mutta kiinassa sen merkitys ja vaikutus ihmiseen on paljon syvempi ja moniulotteisempi. (Remes 1997, 39.)

Kasvot käsitteen ymmärtäminen on tie onnistuneeseen liikematkaan. Kasvojen säilyttäminen on tärkein kiinalaisten käyttäytymistä ohjaava voima, jonka omaksuminen voi auttaa länsimaalaisia ymmärtämään muuten täysin käsittämättömiltä tuntuvia käytöstapoja, kuten vastuun siirtämistä ylemmille tahoille, epäkohtien sivuuttamista, vastauksien antamista niin, että ne miellyttävät vastapuolta. Koskaan kukaan ei tule sanomaan, jos jokin asia menee pieleen. Kaikki on aina hyvin. Suoruutta ja vilpittömyyttä ei arvosteta samoin kuin länsimaisessa kulttuurissa. (Kauhanen 1999, 189.)

Vastapuolenkin kasvoja varjellaan ja sen vuoksi ei sanota suoraan, jos jokin asia ei onnistu. Kaikkien osapuolten kasvojen säilyttäminen vaatii diplomatiaa ja pelisääntöjen opettelemista, sillä se on ainoa tapa edetä ja onnistua yhteistyössä kiinalaisten kanssa. Aina pitää huolellisesti välttää kritiikin esittämistä siten, että sen kohteeksi joutuisi yksittäinen henkilö. Huomautukset tulee esittää kiertotien kautta ja vaihtoehtoja esittämällä. Jos onnistut menettämään kiinalaisen kasvot, menetät mahdollisuuden toimia kiinalaisten kanssa. (Kauhanen 1999, 191.)

5.1.2 Suhtautuminen länsimaalaisiin

Länsimaalaisiin suhtaudutaan epäluuloisesti ja varautuneesti varsinkin vanhemman sukupolven edustajien keskuudessa. Nuoremman sukupolven edustajat kaupungeissa suhtautuu länsimaalaisiin varsin myötämielisesti. Liikemaailmassa kannattaa kuitenkin aina muistaa tämä varautuneisuus ja kunnioittaa kiinalaisten omia tapoja ja su-lauttaa käytöstään vastapuolen käytökseen. (Blackman 2005, 55.)

Länsimaalaisilla on ollut huono maine Kiinassa 150 vuoden ajan. Oopiumisodan aikoina 1800-luvun puolivälissä englantilaiset ja ranskalaiset valtasivat satamakaupunkeja kohdellen kiinalaisia palvelijoinaan. Tämä aika on jättänyt leimansa kansan keskuuteen, eikä tilannetta parantanut kommunistien levittämä ulkomaalaisvastainen propaganda. Väestö ei saanut mitään tietoa ulkomaailman tapahtumista, sillä kaikki amerikkalaiset, länsieurooppalaiset ja australialaiset julkaisut olivat maassa kiellettyjä. (Blackman 2005, 56–57.)

Kiina ottaa vastaan ulkomaalaisia investointeja, mutta monet pitävät länsimaita edelleen hyväksikäyttäjinä välttämättä työskentelemistä ulkomaalaissomisteisissa yrityksissä. Asennoitumiseen vaikuttaa suuresti maan entinen ja nykyinen asema maailmassa. Mitä rikkaammasta maasta on kyse, sitä epäluuloisempia kiinalaiset ovat. Myötämiehisesti suhtaudutaan samankaltaisen perinteitä kunnioittavan kulttuurin omaaviin maihin. (Blackman 2005, 57.)

Länsimaalaisten on helppo omaksua ylimielinen asenne maassa, jossa asiat ovat omien mittareiden mukaan kehittymättömiä. Kiinalaiset ovat kuitenkin hyvin ylpeitä omasta maastaan, jonka historia, kulttuuri ja sivistys ovat paljon rikkaampia kuin länsimaiden. Osoittamalla arvostusta voidaan auttaa kiinalaisia pääsemään eroon negatiivisista käsityksistä länsimaita kohtaan. (Blackman 2005, 58.)

5.1.3 Perhe ja ryhmä

Kiinalaisen yhteiskunnan perusyksikkö on perhe, ei yksilö. Ryhmäkeskeisyys ja auktoriteettien kunnioittaminen näkyvät edelleen perhe-elämässä, työyhteisössä ja yhteiskunnan toiminnassa. Perhe on muodostanut yksilölle turvaverkon maassa, jossa poliittinen järjestelmä on aiheuttanut epävarmuutta. Kiinassa perhe on laaja ja moniulotteinen. Kaikissa asioissa odotetaan perheen yksimielistä päätöstä tai ainakin siihen mukautumista. (Kauhanen 1999, 185.)

Työyksikkö (danwei) on ollut toinen yksilön elämään keskeisesti vaikuttanut ryhmä. Työyksikön vaikutusvalta on ulottunut pitkälle yksityiselämään, sillä työyksikkö on antanut luvan avioitumiseen ja lapsen hankkimiseen. Työpaikka on antanut täydelli-

sen sosiaaliturvan työntekijälleen, joka on ollut täysin riippuvainen työpaikastaan. Olosuhteisiin on ollut pakko sopeutua ja epäsuosioon joutuminen ollut dramaattista, sillä vapaita työmarkkinoita ei ole ennen ollut, kuten ei vapaata muutto-oikeuttakaan. (Kauhanen 1999, 187.)

Tilanne on muuttunut varsinkin työyksiköiden osalta, mutta perheet ovat yhä kiinalaisille tärkeintä. Perherakenteet ovat muuttuneet ja asumisväljyys kasvanut, mutta suhteet ovat pysyneet lujina. Perheellä on sanansa sanottava yksilön elämään liittyvissä ratkaisuisissa, eikä kukaan halua joutua sen hylkimäksi. Perhesiteet ovat voimakkaat, ja ulkomailla asuvat sijoittavat usein kotikyliinsä tai lähettävät rahaa perheelleen.

5.2 Ruokakulttuuri

Kiinalaisille ruoka on tärkeämpää kuin millekään muulle kansalle. Yhteiset ruokailut auttavat rakentamaan ystävyyttä ja luottamusta osapuolten välille. Suurin mahdollinen kunnianosoitus on saada kutsu kiinalaisen kotiin päivälliselle. Ruuan merkitys näkyy kielessäkin. Tavanomainen tervehdys kuuluu ”Oletko jo syönyt?” (Ni chi fan le ma?) Perheen koko ilmaistaan sillä kuinka monta suuta on ruokittavana. Kiinalaisen ruokailun ydin on riisikulho, joka symboloi työpaikkaa. (Kauhanen 1999, 43.)

Kiinassa ruokaan liittyy paljon filosofiaa ja terveysajattelua, jonka mukaan aterioista tehdään harmonisia ja tasapainoisia. Ruokakulttuuriin kuuluu runolliset nimet, joihin liittyy yleensä jokin tarina. Kiinalainen arkiateria on usein vaatimatonta, mutta juhlaateriat ovat runsaita ja koristelua sen mukaista. (Kauhanen 1999, 44.)

5.2.1 Kiinalainen keittiö

Maa jaetaan yleisimmin neljään eri keittiöön. Ruoka-aineet ja valmistustavat vaihtelevat paikallisten olosuhteiden mukaan, eli syödään sitä mitä on lähellä viljelty tai kasvatettu. Yhteinen piirre on, että ruoka-aineet pilkotaan pieniksi suupalloiksi, jotka kypsyvät nopeasti. Kiinalaisessa keittiössä on sopimatonta käyttää raaka-aineita kyp-

sentämättöminä. Riisi on keskeinen osa ateriaa kaikkialla muualla paitsi Pohjois-Kiinassa, joka ei kuulu riisinviljelyalueeseen. Siellä riisin sijasta käytetään esimerkiksi nuudeleita. Riisin lisäksi arkiateria koostuu kasviksista ja pienestä määrästä lihaa, kanaa tai kalaa. Valmistustapoja on monia, ja kaikille on yhteistä energian säästeliäs käyttö. Uuni ei käytetä olleenkaan vaan ruoka yleensä pikapaistetaan wokissa tai uppopaistetaan. (Kauhanen 1999, 44–45.)

Eteläinen keittiö (kantonilainen) on tunnetuin maailmassa, sillä maailman kiinalaiset ravintolat edustavat kantonilaista keittiötä. Kantonilaiset ovat ylpeitä raaka-aineiden valtavasta määrästä kuten hyönteisistä, käärmeistä, kilpikonnista ja toukista. Vanhan sanonnan mukaan etelässä syödään kaikkia lentäviä paitsi lentokoneita ja kaikkia jalallisia paitsi pöytiä. Ruuanlaitossa käytetään paljon kastikkeita ja ruoka maustetaan kevyesti. Muusta Kiinasta poiketen ateria voidaan päättää makealla jälkiruulla. (Kauhanen 1999, 47.)

Itäkiinalaisen keittiön sydän on Shanghaissa. Tunnusmerkkeinä on runsas sokerin soijan ja öljyn käyttö. Pohjoiskiinalainen keittiö edustaa Pekingin ja Shandongin maakunnan ruokaperinteitä. Ruoka on vahvaa, tukevaa ja melko suolaista. Läntinen keittiö koostuu vuoristoisen Sichuanin maakunnan ruokaperinteistä. Ruuat ovat tulisesti maustettuja ja raaka-aineiden valikoima on huomattavasti suppeampi kuin etelässä. Läntistä keittiötä on keuhuttu hyvän kotiruuan vuoksi, jossa yksinkertaiset raaka-aineet maustetaan punapippurikastikkeella (Morejohn 2006, 220–222.)

5.2.2 Ruokailutavat ja juomakulttuuri

Länsimaalaisten ja kiinalaisten ravintolatapojen suurin ero on, että kiinassa kaikki ruokalajit tuodaan tarjoiluvadeilla, joista jokainen kokoaa oman annoksen, kun länsimaissa kaikki saavat valmiin annoksen eteensä. Syöminen on äänekkästä ja maiskuttamien, hörppiminen ja ryystäminen ovat täysin sallittuja. Puikoilla syömistä ei kannata jännittää, sillä ruuan pudottaminen pöydälle tai lattialle ei ravintolassakaan ole kovin suuri synti. (Morejohn 2006, 222–223.)

Huonoina pöytätapoina pidetään puikoilla leikittelyä ja kulhon reunan naputtelua, joka tarkoittaa ravintolahenkilökunnan arvostelua. Puikkoja ei pidä asettaa pystyyn riisikulhoon, sillä se symboloi kuolemaa. Ruuan arvostelua ja nirsoilua pidetään erittäin törkeänä käytöksenä, sillä kiinalaiset ovat moneen kertaan historiansa aikana nähneet nälkää. Mahdollisista allergioista pitää ehdottomasti tiedottaa isännälle etukäteen, ettei tämä menetä kasvojaan muiden silmissä. (Morejohn 2006, 222.)

Tee on kiinalaisten kansallisjuoma, jota tarjotaan jokaiselle kaikissa tilanteissa. Suosituinta on vihreä tee ja sen erilaiset versiot ja erikoisuudet. Musta tee on suosittua varsinkin pohjoisemmassa. Kahvin juonti on harvinaisempaa, tosin sekin on yleistynyt kaupungeissa. (Morejohn 2006, 224)

Aterioilla ruokajuomina toimivat usein tee, makeat virvoitusjuomat ja tuoremehut. Vieraille saatetaan tarjota lisäksi pullotettuja vesiä. Olut alkaa olla yleinen ruokajuoma, joka sopiikin erittäin hyvin kiinalaisen ruuan seuraksi. Tunnetuin olutmerkki on Tsingtao, joka sopii usein länsimaiseen makuun. (Morejohn 2006, 225.)

Viinit ovat Kiinassa makeita ja yrttisiä, eivätkä ole länsimaalaiseen makuun. Shaoxin keltaviini on riisistä valmistettua viiniä, jota tarjotaan saken tapaan lämmitettynä etelässä. Kiinalaiset viinat ovat vahvoja (45–65%) ja ne valmistetaan durrasta, riisistä ja ohrasta. Tunnetuin viinamerkki on Maotai. Tavat vaihtelevat paljon maan eri osissa, mutta karkeasti voidaan sanoa, että mitä pohjoisemmassa ollaan, sitä enemmän juodaan. Kiinalaiset sietävät alkoholia huonommin kuin länsimaalaiset. Kiinassa naiset juovat erittäin vähän, jos ollenkaan. (Kauhanen 1999, 225.)

5.2.3 Viralliset päivälliset eli banketit

Viralliset banketit alkavat yleensä kello 18, ja paikalle on saavuttava täsmällisesti. Bankettien istumajärjestys on laadittu vieraslistan mukaan, jossa vieraat ovat arvojärjestyksessä. Ruokailu tapahtuu pyöreän pöydän ääressä ja isännän on annettava johdatella vieras oikealle paikalle. (Kauhanen 1999, 220.)

Yhteistä kaikille banketeille on, että ruoka on kiinalaista ja sitä on paljon. Ruuat asetellaan keskellä olevalle pyöreälle alustalle, josta jokainen ottaa itselleen haluamansa ruuat. Isäntä saattaa nostella vieraan lautaselle itse arvostamiaan herkkuja ja erittäin virallisilla banketeilla ei saa aloittaa ruokailua ennen kun isäntä on nostanut ensimmäiset maistiaiset päävieraan lautaselle. Aterian aluksi pääisäntä toivottaa vieraansa tervetulleiksi ja pitää pienen puheen, jonka jälkeen on vieraan vuoro. Varsinaisista liikeasioista ei puhuta, vaan puheissa korostetaan yhteistyötä ja ystävyyttä. (Kauhanen 1999, 222.)

Isäntä on vastuussa siitä, että ruokaa on riittävästi. Älä syö riisikulhoa tyhjäksi sillä se viestittää isännälle, että olet vielä nälkäinen. Ruokailu päättyy yleensä hedelmäkoriin, josta tiedetään ruokailun olevan ohitse. Ehdoton merkki ruokailun loppumisesta on teen tuominen pöytään. Kiinassa ei ole tapana jatkaa iltaa yökerhoissa tai baareissa, tosin kaupungeissa karaokebaareista on tullut yleisiä illanviettopaikkoja. (Kauhanen 1999, 223.)

5.3 Lahjat

Kiinalaisessa kulttuurissa lahjojen antaminen on suosittua. Lahjoilla kiitetään tehdystä työstä, annetaan muistoksi tai niiden antaminen edeltää jonkin palveluksen pyytämistä. Lahjoihin liittyy paljon symboliikkaa, johon kannattaa tutustua, ettei anna lahjaksi mitään mikä symboloi esimerkiksi kuolemaa. (Kauhanen 1999, 210.)

Kiinassa liikelahjojen antaminen ei välttämättä edistä liikesuhteita, mutta niiden antamatta jättäminen voi vaikuttaa kielteisesti liiketoimintaan. Korruption vastaisen taistelun vuoksi liikelahjojen antaminen on lainvastaista, minkä vuoksi koskaan ei pidä antaa lahjaksi rahaa. Pienet liikelahjat hyväksytään yleisesti. Lahjat tulee valita lahjan saajan arvo mukaisesti, koska kiinalaisilla on tapana hinnoitella lahjansa. Vastanottaja tekee johtopäätöksiä hinnan perusteella siitä, kuinka korkealle vastapuoli hänet arvostaa. (Mikluha 1995, 167.)

Ylellisten lahjojen antamista pitää välttää, koska kiinalaiset organisaatiot saattavat vaatia raporttia annetuista liikelahjoista korruptioepäilyjen vuoksi. Henkilökohtaisel-

la tasolla kalliin liikelahjan antaminen voi johtaa vaikeaan tilanteeseen, koska on mahdollista, ettei vastapuoli pysty antamaan yhtä kallista lahjaa takaisin. Jos jää ikuisen kiitollisuuden velkaan, menettää kasvonsa. (Mikluha 1995, 169.)

Liikelahjojen tulee olla vaatimattomia, mieluiten omaan yritykseen liittyviä tuotteita, matkamuuistoja tai yrityksenlogolla varustettuja pieniä käyttöesineitä. Parhaat liikelahjat ovat sellaisia, jotka ovat halpoja länsimaissa, mutta harvinaisia kiinassa, kuten nimikoidut laatuvaatimet tai huiivit. Erittäin kalliiden lahjojen lisäksi huonoja lahjoja on kello, joka äännetään kiinassa samalla tavalla kuin hautajaiset. Kukkaset ovat huonoja lahjoja, sillä niitä käytetään seremonioissa ja koristeluissa. (Kauhanen 1999, 212.)

5.4 Pukeutuminen

Pukeutuminen Kiinassa on vapautunut ja muuttunut varsinkin suurissa kaupungeissa hyvin länsimaalaiseksi. Takavuosien yleistä Mao-pukua näkee enää harvoin, mutta se on käytössä maaseudulla melko yleisesti kestäväytensä vuoksi. Liike-elämässä pukeudutaan kuten länsimaissakin miehet tummaan pukuun ja solmioon. Naisille yleinen asu on jakkupuku, joka ei kuitenkaan saa olla liian lyhyt tai paljastavat. (Kauhanen 1999, 208.)

Juhlavaatteet voi jättää kotiin, sillä normaaleilla siisteillä vaatteilla voidaan osallistua teatteriin ja banketteihin. Liiallisia koruja kannattaa välttää, sillä koreilu ei kuulu kiinalaiseen kulttuuriin. Hyvä kello antaa kantajastaan luotettavan ja kuvan. Talvella kannattaa varautua lämpimillä vaatteilla ja kannattaa selvittää etukäteen olosuhteet, joihin on matkustamassa. Sisätiloissa saattaa olla erittäin kylmä, sillä keskuslämmitys toimii huonosti tai sitä ei välttämättä ole ollenkaan. (Kauhanen 1999, 209.)

6 LIKETOIMINTAKULTTUURI

Liiketoimintakulttuuri on hyvin hierarkista ja noudattelee kaikessa arvojärjestystä. Liiketoiminta perustuu pitkälti suhdeverkoston toimivuudelle sekä kärsivällisyydelle. Kiinaan jos mihin sopii sanonta: ”Maassa maan tavalla.”

6.1 Esittely ja tutustuminen

Vieraiden vastaanottoon ja hyvästelyyn kiinnitetään Kiinassa paljon huomiota. Kiinalaiset arvostavat muodollista esittelyä, joka tapahtuu aina arvojärjestyksessä. Naisilla ei ole etuoikeutta, vaan heidät esitellään tärkeysjärjestyksen perusteella. Esitellessä kerrotaan nimi, organisaation nimi, tehtävä ja kotimaa, elleivät se ole varmasti tiedossa. Kevyt kädenpuristus riittää, sillä kiinalaiset välttävät fyysistä kosketusta vieraiden kesken. (Kauhanen 1999, 174.)

Esittelyn yhteydessä vaihdetaan käyntikortit, joiden toinen puoli on englanniksi ja toinen mandariinikiinaksi. Käyntikortti ojennetaan ja vastaanotetaan kohteliaasti kaksin käsin niin, että kiinankielinen puoli on vastaanottajan luettavissa. Paina mieleen titteli ja nimi, jotta osaat käyttää niitä vastaisuudessa oikein. Kiinalaiset tuntevat suurta kunnioitusta käyntikortteja kohtaan ja niitä säilytetään erillisessä käyntikorttirasissa. Kortin ruttaaminen taskuun on epäkohteliasta ja väheksyvää käytöstä, samoin kuin kortteihin kirjoittaminen. (Kauhanen 1999, 175.)

Kiinassa vain tuttujen kesken tehdään liiketoimia, joten on varattava aikaa tutustumiselle ja ystävystymiselle. Nämä asiat menevät aina kiinalaisten käsikirjoituksen mukaan. Asian hyväksyminen helpottaa liikesuhteiden luomista huomattavasti. Varsinaiset neuvottelut alkavat vasta, kun on tutustuttu tarpeeksi hyvin kiinalaisen osapuolen mielestä. Kiinalaiset ovat hyvin vieraanvaraisia, mutta se ei kerro mitään liikesuhteiden luonteesta. (Kauhanen 1999, 176.)

Ulkomaalaisista tuntuu usein, että asiat tehdään kiinalaisten tahdon mukaan. Tämä on kuitenkin asia, johon on sopeuduttava sillä kiinalaisella osapuolella taloudelliset intressit eivät paina vaa'assa niin paljon kuin kasvojen säilyttäminen. Keskusteluissa kannattaa välttää kysymyksiä, kommentteja ja vastauksia, jotka kiinalainen voi tuntea hyökkääviksi tai loukkaaviksi. Liikesuhteet kariutuvat heti, jos kiinalainen osapuoli menettää kasvonsa. (Au 2004.)

Helppoja puheenaiheita tutustumiskeskusteluihin ovat perheasiat, Kiinan ja Suomen pitkäaikaiset ja hyvät suhteet sekä kiinalaisten pitkä historia ja värikäs kulttuuri. Raha-asiat kiinnostavat kiinalaisia, ja usein udellaan palkkaa tai kellon hintaa. Uteluihin kannattaa vastata rehellisesti, mutta samalla huomauttaa mitä asuminen ja eläminen maksavat kotimaassa, sillä palkka on usein monikymmenkertainen kiinalaisten ansioon verrattaessa. Ehdottomasti vältettäviä puheenaiheita ovat maassa vallitsevien olojen ja tapojen arvostelu. Kannattaa välttää myös Tiibetin ja Taiwanin asioihin puuttumista samoin kuin maan lähihistorian arvostelua. Pitkän tuttavuuden jälkeen niistä voidaan keskustella, mutta vain kiinalaisten aloitteesta. (Kauhanen 1999, 177–178.)

Suomalaiset ja kiinalaiset sietävät hyvin hiljaisuutta, joka helpottaa neuvotteluja. Kiinalaiset eivät näytä tunteita ulospäin, eivätkä koskaan sano ”ei”, vaan kiertävät sen, joka on osa kiinalaista kohteliaisuutta. ”Kyllä” ei aina tarkoita myöntävää vastausta eikä nauru välttämättä tarkoita iloa. Nauru voi peitellä hämmennystä, pelkoa tai suuttumusta. Ihmisten osoittelu sormella on erittäin epäkohteliasta samoin jallalla osoittelu istuessa. (Kauhanen 1999, 179.)

6.2 Tulkki

Pääasiallinen kaupankäyntikieli Kiinassa on tulkinvälityksellä englanti. Vaikka englantia osataan varsinkin suurissa kaupungeissa hyvin, sen käyttöä neuvotteluissa vältetään, ettei menetetä kasvoja, jos tehdään virheitä tai ei ymmärretä vastapuolta. (Kauhanen 1999, 179)

Kiinan kielen kääntäminen on haasteellisempaa kuin muiden kielten ja se on suorastaan oma taidelajinsa. Kielessä käytetään paljon symbolista kieltä, jonka kääntämiseen tarvitaan ehdottomasti kiinankieltä äidinkielenään puhuva henkilö. Pelkkä mekaaninen tulkkaus ei riitä, sillä samat sanat eri tavoin lausuttuna voivat tarkoittaa aivan eri asioita. Hyvä tulkki ymmärtää kulttuurierot ja osaa kääntää länsimaalaisten suorasukaiset kommentit paremmin kiinalaisen korville sopiviksi. Liikesanasto on Kiinassa uutta, ja se muuttuu ja kasvaa jatkuvasti. Hyvä tulkki on ajan tasalla erikoissanastosta. Sopimukset on tehty täsmällisen lakitekstin puuttuessa kirjoitettu yleiskielellä. Käytössä on monia valmiita sopimus pohjia, mutta niiden sisältö vaihtelee paljon eri alueiden säännösten mukaan. (Kauhanen 1999, 180–181.)

Oma tulkki on luonnollisesti varmin vaihtoehto, kun haluaa varmistaa asiansa perille menon. Oma tulkin kanssa on tilaisuus valmistaa esitykset ja perehtyä erikoissanastoon. Aikataulua suunniteltaessa on huomattava, että tulkkaus kaksinkertaistaa puheeseen tarvittavan ajan. Tulkin työtä voidaan helpottaa, kun puhutaan yksi lause tai asiakokonaisuus kerrallaan. Kun kasvot eivät ole tuttuja, on huolehdittava, että puhutaan arvojärjestyksessä ja aina vastapuolen edustajalle - ei tulkille. Puheesta kannattaa karsia kaikki sisältö, jota kiinalaiset eivät tule ymmärtämään kuten esimerkiksi paikannimet tai yritysten nimet. Tyypilliseen kiinalaiseen tapaan tulkin on vaikea myöntää, ettei ymmärrä tai osaa kääntää jotain. Vältä tulkin oikaisua tai perehdyttämistä muiden edessä, sillä tulkin kasvoja ei kannata menettää. (Arponen 2005.)

6.3 Suhdeverkosto – Guanxi

Kiinassa ei pärjää ilman suhdeverkostoa (guanxi). Se on laaja ja tehokas henkilökohtaisten suhteiden verkosto, joka perustuu luottamukseen ja jäsenten molemmin puoleiseen hyötyyn sekä vastapalvelusten verkostoon. Guanxin juuret ovat syvällä maan kulttuurissa, vaikka virallisesti sitä ei ole olemassa. Suhteiden arvostus liiketoimintakulttuurissa ulottuu yrityksen ulko- ja sisäpuolelle. Toiminnan todellinen kannattavuus riippuu paljon siitä, minkälaiset suhteet on luotu myyjiin, jakelijoihin sekä ennen kaikkea alueen viranomaisiin. Epäsuosio johtaa aina liiketoiminnan päättymiseen. (Au 2004.)

Guanxi muodostuu vain, jos on tarvetta vastavuoroisuuteen. Kun vastapalvelusta pyydetään, on siihen myönnyttävä tai muuten heikentää omaa verkostoaan. Kun guanxi on muodostunut kahden ihmisen välille, molempien osapuolten on tehtävä parhaansa pitääkseen suhdetta yllä tekemällä vastapalveluksia. Mahdollisuudet kaupankäyntiin toimivat suhteiden ylläpitäjinä liiketoimintasuhteissa. (Au 2004.)

Länsimaisen on tärkeä ymmärtää suhteiden tärkeys ja guanxin merkitys. Kiinalaisten keskuudessa vallitsee krooninen epäluottamus sellaisia henkilöitä kohtaan, joihin ei ole luotu suhteita. Alkuun on hyvä jättää suhteiden rakentaminen kiinalaiselle osapuolelle, joka ymmärtää paremmin suhdeverkoston odotuksia ja velvollisuuksia. (Au, 2004.)

6.4 Neuvottelut ja sopimukset

Neuvottelut ja sopimukset ovat oma lajinsa Kiinassa. Neuvottelut ovat usein pitkiä ja aikataulut muuttuvat jatkuvasti. Kiinalaiset ovat mestareita käyttämään erilaisia neuvottelutaktiikoita, eivätkä kaihda keinoja saadakseen haluamansa. Seuraavassa käsitellään mitä neuvotteluissa tulee ottaa huomioon ja miten sopimukset eroavat länsimaalaisista sopimuksista.

6.4.1 Valmistautuminen

Selvitä ennen lähtöä kenen kanssa tulet neuvottelemaan. Ilmoita etukäteen asemasi yrityksessä ja pyri saamaan vastapuolelle mahdollisimman korkea-arvoinen henkilö, sillä se helpottaa byrokratian kulkua. Neuvottelutiimin kokonaisuuteen kannatta panostaa. Perusneuvottelijoiden on pysyttävä samoina koko neuvottelujen ajan, koska vain tuttujen kesken tehdään kauppvoja. Ryhmään sisällytetään asiantuntijoita, jotka osaavat vastata kysymyksiin pikkutarkasti. Paikallista kulttuuria ja olosuhteita ymmärtävästä henkilöstä on Kiinassa hyötyä enemmän kuin missään muussa maassa. Kiinan lainsäädäntöä tunteva juristi ja oma tulkki ovat hankkimisen arvoisia. (Blackman 2005, 88; Kauhanen 1999, 197–198.)

Oikeiden ihmisten valinnan lisäksi on osattava valita oikeat ihmistyyppit, sillä henkilökohtaiset ominaisuudet korostuvat Kiinassa. Kärsivällisyys, joustavuus ja yhteistyökykyisyys ovat erittäin tärkeitä. Kiinassa arvostetaan ikää, joten vanhemmat henkilöt ovat paremmassa asemassa kuin nuoret. Sukupuolella ei ole merkitystä, sillä toisin kuin muissa Aasian maissa Kiinassa arvostetaan naisia liike-elämässä. (Kauhanen 1999, 199.)

Valmistelujen olennainen osa on strategian laatiminen. Se käsittää neuvottelusäännöt, tiimin jäsenten vastualueet, ylimääräiset asiat, joista voidaan tarvittaessa joutaa, mahdolliset myönnytykset, paras ja tyydyttävä lopputulos ja näiden kustannukset, sekä asiat joista ei tehdä myönnytyksiä ollenkaan. Lisäksi on määriteltävä kuinka paljon teknistä tietoa voidaan paljastaa vaarantamatta tuotteen tai prosessin hallintaa. Kiinalaiset haluavat nimenomaan teknisiä tietoja ja ovat mestareita hankkimaan liikesalaisuuksia. (Blackman 2005, 88.)

6.4.2 Protokolla

Neuvottelut käydään neuvotteluhuoneissa, joita on kahdenlaisia. Toisessa huoneessa on nojatuolit eikä lainkaan varsinaista neuvottelupöytää. Toisessa huoneessa on keskellä huonetta suuri soikea neuvottelupöytä. Ulkomainen neuvottelujoukko saapuu huoneeseen arvojärjestyksessä, joka viestii kuka on pääneuvottelija. Istumajärjestys noudattaa tiukasti arvojärjestyä. Pääneuvottelijat istuvat vastakkain tulkit vieressään ja muu joukko molemmin puolin pääneuvottelijaa arvojärjestyksessä. Huoneessa jossa on nojatuolit, kiinalainen pääneuvottelija istuu keskimmäiseen tuoliin ja ulkomainen pääneuvottelija hänen toiselle puolelleen. Ryhmätietoisuus näkyy neuvotteluissakin. Pääneuvottelijat ovat ryhmänsä edustajia ja käyttävät ryhmän puhevaltaa. Muut osallistuvat keskusteluun puheenvuoroilla, joita pääneuvottelijat jakavat. Ryhmän sisäiset ristiriidat ratkotaan aina neuvotteluhuoneen ulkopuolella. (Kauhanen 1999, 200.)

6.4.3 Neuvotteluvaiheet

Neuvottelut alkavat isäntäpuolen pääneuvottelijan ystävällisellä tervetuliaispuheella. Neuvottelutapaan kuuluu sopia ensin yleisistä periaatteista, jolloin neuvottelujen ilmapiiri on usein miellyttävä. Osapuolet vertailevat omia tavoitteitaan ja odotuksiaan vastapuolen tavoitteisiin ja odotuksiin. Keskeistä avausvaiheessa on kiinalaisten korkealle asetetut tavoitteet. Perinteeseen kuuluu pyytää aina enemmän kuin oletetaan saavan. Ylisuuret tavoitteet johtuvat osaksi komiteoista, jotka asettavat korkeita tavoitteita neuvottelijoille. (Blackman 2005, 96.)

Avausvaiheessa kiinalaiset vaativat kirjoittamaan aiesopimuksen, joka määrittelee keskeiset ehdot. Kiinalaisille kyseessä on tärkeä asiakirja, joka muodostaa pohjan sille, kuinka kiinalaiset valvontaelimet sallivat neuvotteluosapuolten etenevän. Allekirjoittamisen jälkeen on lähes mahdotonta sisällyttää sopimukseen muita asioita. (Blackman 2005, 97–98.)

Avausvaiheen jälkeen alkaa varsinainen neuvottelu, joka voi kestää jopa kuukausia. Neuvottelut venyvät mitä erilaisimmista syistä. Konsensuspäätöksen tekeminen kestää pitkään, kiinalaiset haluavat pohtia asioita perusteellisesti ja etsiä vaihtoehtoja, ylempien tahojen mielipiteiden selviäminen kestää tai byrokratia jumittaa. Syitä viivytyksille on lukemattomia. (Kauhanen 1999, 203.)

Kiinassa käytävien neuvotteluiden keskeisin piirre on toistuvat kysymykset ja selityspyynnöt. Lisäksi vaaditaan erilaisia asiakirjoja, jotka on välitettävä esimiehille. Kustannukset ja niiden muodostuminen on varauduttava selittämään perinpohjaisesti. Eräs syy pohjattomaan tiedonjanoon on halu kuroa umpeen länsimaiden etumatkaa kopioimalla tuotteita. On tärkeää hallita kysymyksiin vastaamisen taito paljastamatta liikaa. Vastapuolelle on annettava aikaa punnita ja omaksua tietoja rauhassa. Mitä tärkeämmästä neuvottelusta on kyse, sitä tarkemmin kiinalaiset tutkivat joka kohdan. (Blackman 2005, 109.)

Neuvottelujen pääkysymys on aina hinta. Hinta pitää asettaa aina korkeammaksi kuin halutaan ja alarajaa ei sovi paljastaa. Hinnan alaraja pitää määrittää tarkasti. Kiinalaisilla on tapana keskittyä yksikköhintaan, sillä kannattavuus tulee usein volyymien

kautta. Tuotteen yhteensopivuudella pitkän ajan suunnitelmiin tai teollisella käyttöajalla ei ole merkitystä. Hintaan vaikutetaan myös tunnetasolla. Rikkaiden länsimaiden odotetaan antavan erikoishelpotuksia köyhälle Kiinalle, joka pyrkii kehittämään talouttaan. Tietotaidon siirrosta ja teknologiasta ei olla valmiita maksamaan, vaan niiden odotetaan tulevan ilmaiseksi. Hintaneuvotteluissa kannattaa miettiä etukäteen joustokohtia. (Kauhanen 1999, 202.)

6.4.4 Sopimukset ja niiden tulkinta

Sopimukset tehdään aina sekä kiinaksi, että englanniksi. Suullista sopimusta pidetään maassa sitovana, mutta sopimukset tehdään tietenkin kirjallisesti. Sopimuksissa noudatetaan kiinalaista lainsäädäntöä, joten esimerkiksi toimitusehdot eivät välttämättä täsmää kansainvälisiin standardeihin. Ulkomaankaupassa kiinalaiset suosivat ehtoja, jotka mahdollistavat kiinalaisen kuljetusliikkeen ja vakuutusyhtiön käytön. Allekirjoitetut sopimukset pitää hyväksyä aina paikallisviranomaisilla ennen kuin ne ovat laillisia. (Blackman 2005, 115.)

Sopimusten tulkintaan liittyy kulttuurieroja. Länsimaalaisen näkökulmasta sopimus on sitova, kun se on allekirjoitettu. Kiinalaisille sopimus tarkoittaa yhteistyön alkua ja yksityiskohdista tullaan neuvottelemaan vielä lukemattomia kertoja. Sopimuksen noudattamista pitää valvoa yhtä huolellisesti kuin sen syntymistäkin. (Kauhanen 1999, 116.)

6.5 Kiinalainen työkuulttuuri

Kiinalainen työkuulttuuri ja organisaatiokäyttäytyminen voi vaikuttaa länsimaalaisen näkökulmasta oudolta ja jopa laiskalta. Tämä koskee kuitenkin valtionyhtiöiden toimintaa, jotka ovat edelleen hierarkkisesti johdettuja monista uudistuksista huolimatta. Perinteisen työkuulttuurin juuret ovat syvällä kiinalaisten ajatusmaailmassa.

Organisaatioissa kaikki päätöksenteko pyritään siirtämään mahdollisimman korkealle taholle aina pikkuasioita myöten. Työntekijä ei tee mitään ilman yksityiskohtaisia

ohjeita esimiehiltään, jonka pitää hyväksyä työt etukäteen. Pelko virheistä estää oma-aloitteellisuutta ja vastuunottamista työstä. Yrityksen sisäinen viestintä toimii perinteisesti ylhäältä alaspäin, eikä palautteen antaminen työntekijöitä esimiehelle ole ollut sallittua. (Kauhanen 1999, 193–195.)

Ulkomaalaiset yritykset ovat havainneet, että sisäisellä koulutuksella voidaan muuttaa perinteisiä ajattelumalleja. Kiinalaiset ovat perusluonteeltaan ahkeria ja työtä pelkäämättömiä, joka tulee esiin, kun kannustetaan oma-aloitteellisuutta ja vastuunottamista. Sisäisen viestinnän merkitys on kiinalaisille vierasta, joten koulutuksen pitää korostaa sen merkitystä tehokkuudelle. Ulkomaalaisten omistamissa yrityksissä ja yhteisyrityksissä työkuultuuri on muuttunut kokonaan, joka on parantanut tuottavuutta, laatua ja vuorovaikutusta johtoportaan ja työntekijöiden välillä. (Kauhanen 1999, 308.)

Työvoimaa hankitaan samoilla keinoilla kuin länsimaissakin: työvoimatoimistoista, suoraan koulusta ja lehti-ilmoituksilla. Valtionyhtiöiden saneerausten ja sosiaaliturvan supistaminen ovat tehneet ulkomaalaisista yrityksistä kookuttelevan vaihtoehdon. Vaikeinta työntekijän valinnassa on selvittää henkilön kyky sopeutua länsimaiseen työ-yhteisöön ja työtapoihin. (Kauhanen 1999, 303–304.)

6.6 Juridinen toimintaympäristö

Koko yritystoimintaa koskeva lainsäädäntö uudistettiin 1980-luvun jälkeen. Sitä uudistetaan koko ajan vastaamaan muuttuvaa ja kasvavaa liiketoimintaa. Keskeinen lainsäädäntövalta on Kansankongressilla, mutta monet hallintoelimet antavat omia säännöksiään. Eri maakuntien paikallisviranomaiset säätävät paikallisia olosuhteita huomioonottavia säännöksiä. (Kauhanen 1999, 311.)

Kiinan kauppalainsäädäntöä on kiitelty länsimaissa moderniksi ja tietyillä sektoreilla lait ovat todella kattavia ja ajan tasalla. Lakitekstit ovat paljon väljempää ja epätasemmia kuin länsimaissa, joten ne jättävät paljon tulkinnan varaa paikallisviranomaisille. Lakiteksteistä on saatavissa englanninkieliset käännökset, mutta kiinankie-

lisen tekstin mukaan toimitaan. Käännösten oikeellisuudesta ei ole varmuutta. (Wellin & Kaulo 2005.)

Lainsäädäntö on tehty länsimaisen esikuvan mukaan. Ongelmat liittyvät tulkinnanvaraiseen tekstiin ja lakien noudattamiseen. Maon aikana lakeja käytettiin ainoastaan välineenä poliittisten päämäärien toteuttamiseksi. Edelleenkin on havaittavissa systeemi, jossa säädetään tiukempia lakeja kuin mitä lainkäytön todellisuus on. Tällöin on helppoa tiukentaa lainkäyttöä nopeasti, ja vielä lakiin perustuen, kun hallituksen mielestä siihen on tarvetta. Lakeja ei ole koskaan kunnioitettu ja laajalle levinnyt korruptio auttaa kiertämään säännöksiä tarpeen mukaan. (Kauhanen 1999, 312.)

Varsinainen asianajotoiminta alkoi Kiinassa 1982, kun ensimmäiset toimistot perustettiin. Tosin vuoteen 1989 ne kaikki olivat valtion omistuksessa. Nykyään kaikki asianajotoimistot ovat yksityisiä, jotka hoitavat samoja palveluja kuin länsimaissaakin. Ulkomaalaisten asioita hoitavia toimistoja on lähinnä suurissa kaupungeissa, sillä osa on keskittynyt valtaosin poliittisten toimeksiantojen hoitamiseen. (Wellin & Kaulo 2005.)

Kansainväliset asianajotoimistot ovat lainsäädännöllisistä rajoituksista huolimatta perustaneet lähes 200 toimistoa manner-Kiinaan. Ulkomaalaisomisteiset toimistot tarjoavat juridisia palveluja lähinnä Kiinassa kauppaa harjoittaville ulkomaisille yrityksille. Palveluntarjontaa on monella tavalla rajoitettu ulkomaalaisomisteisissä asianajotoimistoissa, mutta siitä huolimatta ne aiheuttavat kovia paineita kiinalaisille toimistoille. (Wellin & Kaulo 2005.)

7 MARKKINOINTI KIINASSA

Kiinalainen markkinointi maailma on vielä uutta, mutta se muotoutuu jatkuvasti länsimaalaiseen suuntaan. Mainokset ovat edelleen tiukan sensuurin kohteena, mutta internetiä ei pystytä kontrolloimaan samalla tavalla. Yrityksien välisessä markkinoinnissa messut ovat ehdottomasti tärkein keino tuoda omaa yritystään esille.

7.1 Kiinalainen kuluttaja

Kiina houkuttelee yrityksiä valtavan väestönsä vuoksi. Usein unohdetaan se tosiasia, että valtaosa kiinalaisista on hyvin köyhiä, joiden varat riittävät vain välttämättömien tarpeiden tyydyttämiseen. 1,3 miljardin väestöstä vain noin 400 miljoonaa kuuluu siihen ryhmään, joiden tuloista pakollisten menojen jälkeen jää rahaa ylimääräiseen. Kiinalaiset ovat tunnettuja säästeliäisyydestään, mikä osittain rajoittaa kulutusta. (Kallio 2005, 80–81.)

Muuttuneista kulutustottumuksista puhuttaessa on huomattava, että se pätee ainoastaan Kiinan taloudellisesti vahvoihin alueisiin eli suuriin kaupunkeihin ja kehittyneeseen Itä-Kiinan alueeseen. Köyhässä lännessä kulutustottumukset ovat samantapaisia kuin monissa kehitysmaissa eli keskittynyt välttämättömien hyödykkeiden hankkimiseen. Keski-Kiina on kehittymässä, mutta sielläkin kulutustottumukset ovat lähempänä maan köyhää länsiosaa kuin dynaamista Itä-Kiinaa.

Suomen Shanghaiin pääkonsulaatin mukaan kulutustottumukset ovat talouskasvun myötä muuttuneet. Nopeat kulutusmuutokset ovat olleet havaittavissa ensimmäisenä kestokulutushyödykkeiden hankinnassa. Ennen vuotta 1980 keskeisimmät kestokulutushyödykkeet olivat polkupyörä, kello tai radio. Tavoitelluimmat tuotteet 1980-luvulla olivat TV, pesukone, stereot ja jääkaappi. 1990-luvun puolen välin jälkeen tavoiteltiin jo omaa autoa, asuntoa ja tietokonetta. Kiina on nykyään maailman kolmanneksi suurin ylellisyystuotteiden kuluttaja Japanin ja Yhdysvaltojen jälkeen. Kuluttamista helpottavat pankkien myöntämät kulutusluotot. Luksusautojen ja arvokorujen markkinat ovat voimakkaassa kasvussa erityisesti Shanghaiin alueella ja sen lähiympäristössä.

Kiinalaiset kuluttajat ovat hyvin tavaramerkkisuuntautuneita. Tärkein syy on merkkituotteen statusarvo, joka viestittää muotitietoisuutta ja menestystä. Toinen syy merkkituotteiden suosimiselle on niiden laadun varmuus. Kiinalaiset ovat havainneet ulkomaisten merkkituotteiden laadun, eivätkä halua enää hankkia huonolaatuisia tuotteita, jos on varaa parempaan. (Ramsay 2006.)

Kiinalainen kuluttaja on utelias, äärimmäisen epäluuloinen, mutta avoin ja vastaanottavainen kaikelle uudelle. Vaikka Kiina pyrkiikin pitämään korkean omavaraisuusasteen kulutustavaroissa, on kuluttajalla valtavat valintamahdollisuudet, sillä maassa on tarjolla saksalaisia, ranskalaisia, japanilaisia, amerikkalaisia, ruotsalaisia ja nykyisin kasvavissa määrin kiinalaisia tuotteita. (Ramsay 2006.)

Kulutusyhteiskunnan synty on vaikuttanut merkittävästi perheiden elämään. Asumiseen on tullut lisää väljyyttä ja kotitöitä on voitu helpottaa kodinkoneilla, jolloin aikaa jää matkusteluun ja itsensä kehittämiseen. Perheen ainoa lasta hemmotellaan usein leluilla, mikä on suunnannut ulkomaalaisten leluyritysten huomion Kiinan kasvaville leikkikalumarkkinoille. (Salmenkari 2005, 101.)

7.2 Mainonta

Sosialistisesta Kiinasta on 2000-luvulla tullut mainostoimistojen ja merkkituotteiden luvattu maa. Vuonna 2005 käytettiin 19 miljardia euroa markkinointiin ja mainontaan. Suurimmat mainostajat olivat kosmetiikka-, lääke- ja tupakkateollisuus. Elin-
tarvikkeiden mainonta on jatkuvassa kasvussa. Kiinan mediayritysten määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Mediayrityksistä on tullut taloudellisesti niin merkittäviä, että kommunistinen puolue on sallinut niiden menestyksen maassa. Lisäksi mainonta kannustaa kuluttamaan, mikä on tärkeää maan kansantalouden kehitykselle. (Ådahl 2005.)

Mainonnan määrä lisääntyy jatkuvasti, sillä ulkomaalaisten yritysten lisäksi kiinalaiset yritykset ovat havainneet mainonnan tärkeyden myynnin parantamiseksi. Kiinassa oli vuonna 1979 vain 10 mainostoimistoa. Vuoden 1998 lopussa niitä oli jo yli 60 000. Ulkomaalaisten mainostoimistojen toimintaan liittyy paljon rajoituksia, mutta siitä huolimatta kaikki maailman suurimmat mainostoimistot toimivat maassa. Kiinalaisten mainostoimistojen osaaminen ei ole samalla tasolla kansainvälisten toimistojen kanssa, mutta niiden tuntemus kiinalaisten tavoista on hyödyntämisen arvoista. (Kauhanen 1999, 289–290.)

7.2.1 Mainosvälineet

Kiinalaisista mainosvälineistä ehdottomasti tärkein on television. The world factbookin mukaan Kiinassa oli vuonna 2006 yhteensä 3 240 televisiokanavaa, joista 209 on valtakunnallisia televisiokanavia, 31 maakuntakanavaa ja 3 000 on paikallisesti näkyviä kaapelikanavia. Kiinalaiset ovat erittäin aktiivisia television katsojia, minkä kasvattaa television mainosten arvoa.

Radio on halpa ja helppo mainosväline maassa, jossa on yli tuhat radiokanavaa. Radion kuuntelu on vähentymässä, kun niiden tilalle hankitaan stereoita ja soittimia. Vanhemmat ihmiset kuuntelevat silti mielellään radiota. Erilaisia päivälehtiä ja aikakauslehtiä ilmestyy Kiinassa lähes kymmenen tuhatta. Kannattaa valita tarkkaan, missä lehdessä mainostaa, sillä papereiden laatu ja painojälki vaihtelevat suuresti. Yleisimmin lehdissä mainostetaan kulutustavaroita. (Kauhanen 1999, 29.)

Internetistä on kasvanut vaikutusvaltainen media. Kiinassa oli vuonna 2006 123 miljoonaa internetin käyttäjää. Internetissä toimii paljon erilaisia ostoskanavia, mutta sivujen luotettavuuteen ja toimintaan kannattaa suhtautua varauksella. Internetin keskustelupalstoja seuraamalla saa paljon tietoa muodista, trendituotteista ja ylipäätään siitä mikä on tällä hetkellä pinnalla. (Ådahl 2005; The world factbook.)

Kadulla olevat mainostaulut ja valomainokset ovat Kiinassa hyvä mainontakeino. Periaatteessa mikä tahansa paikka kelpaa ulkomainontaan, kunhan saadaan lupa paikallisilta viranomaisilta. Suuret heijastetut kuvat ovat yleistymässä maassa, jossa ulkomainoksia on joka nurkalla. Ulkomainonnan teho perustuu puskaradion toimivuuteen. Muiden kokemuksiin tuotteista luotetaan paljon enemmän kuin länsimaissa. Kun paljon ihmisiä asuu tiiviisti ja pienellä alueella, on luonnollista, että tieto kulkee salamannopeasti niin hyvässä kuin pahassakin. (Kauhanen 1999, 290.)

7.2.2 Mainoksien suunnittelu

Mainonnan suunnittelussa on tunnettava Kiinan mainontaa koskeva lainsäädäntö, joka antaa monia yksityiskohtaisia sääntöjä mainoksille. Lain mukaan mainoksissa ei

saa käyttää Kiinan lippua. Sanonnat ”The Best” tai ”The highest grade” ovat kiellettyjä. Kommunistisen puolueen sensuuri on tiukka ja koskee erityisesti mainostekstien poliittista sisältöä. (Ådahl 2005.)

Suurin osa markkinoinnista suunnataan Kiinassa perheille, joka on yhteiskunnan perusyksikkö. Ainoalle lapselle mainostetaan leluja ja terveellisiä välipaloja. Lääketeollisuus käyttää mainonnassaan usein kolmen sukupolven perheitä ja nuoria pariskuntia kehoitetaan hankkimana kotiinsa kestävät kalusteet ja kodinkoneet. Tunnettujen henkilöiden käyttö mainoksissa on yleistä. Oman idolin näkeminen tuotteen käyttäjänä luo tuotteelle arvoa. Unohtumassa on vanha käsitys, jonka mukaan vain huonoja tuotteita pitää mainostaa. (Salmenkari 2005, 102.)

Erityisesti TV-mainokset ovat maassa hyvin erilaisia kuin mihin länsimaissa on totuttu. Mainoksissa on käytetty paljon tietokoneanimaatioita, joissa kuvat vaihtuvat nopeasti. Mainosten on sovittava kiinalaiseen arvomaailmaan. Symboliikka on kiinalaisille läheistä, joten mainoksessa on kiinnitettävä huomiota nimiin, väreihin ja kuvituksiin. Hyvää tarkoittavien symbolien kuten lohikäärmeiden käyttö on aina muodikasta. (Kauhanen 1999, 292.)

Kiinassa länsimaalaiset yritykset ovat joutuneet ensimmäisen kerran siihen tilanteeseen, että niiden on muokattavat omasta tavaramerkistään kiinalainen tulkinta, jossa on otettava huomioon kiinalaisten taikausko ja symboliikka. Loistava esimerkki onnistuneesta tulkinnasta on Coca Cola, jonka kiinalainen nimike ”ke kou ke le” kuulostaa alkuperäiseltä nimeltä ja tarkoittaa kiinaksi ”hyvää ja hauskaa”, eikä millään murteellakaan saa aikaan huonoja assosiaatioita. Seven Up puolestaan epäonnistui, kun nimi käännettiin ”qi shang”. Se on osa kiinalaista sananlaskua, joka tarkoittaa ”sotkuista ja rumaa”. Kun virhe huomattiin, nimi muutettiin tarkoittamaan ”seitsemää onnea”- ”qi xi”. (Ramsay 2006.)

7. 3 Messut

Yritysten välisessä markkinoinnissa suhdeverkostot ovat erittäin tärkeitä. Niiden rakentaminen onnistuu parhaiten messuilla, joita järjestetään Kiinassa tuhansia vuodes-

sa. Messuilla voi tehokkaasti ja konkreettisesti esitellä tuotteita mahdollisille asiakkaille ja yhteistyökumppaneille, solmia suhteita, tehdä kauppvoja, kartoittaa kilpailutilannetta ja tehdä yritystäsi tunnetuksi. Jos olet ostamassa tuotteita, saat kohtuullisen kuvan tarjonnasta, tuotteiden ominaisuuksista ja laadusta, hintatasosta sekä keskenään kilpailevista yrityksistä. Messuilla kannattaa vierailla, vaikka olisi vasta harkitsemassa Kiinaa tulevana markkina-alueena. Tietoa messuista saa esimerkiksi Kiinan Ulkomaankauppaliitosta. (Kauhanen 1999, 281.)

Tärkeintä messuille osallistumisessa on hyvä ennakkosuunnittelu. Kustannukset ovat yleensä suuria, jonka vuoksi kannattaa ottaa selvää messujen luonteesta ja kävijämääristä sekä miettiä messujen tavoitteet tarkkaan. Kontaktihenkilö Kiinassa on hyvä apu, kun yrittää selvittää kiinalaisesta ennakkomateriaalista tai kääntää tuoteselosteita kiinaksi. Kaikki materiaali on oltava ehdottomasti kiinaksi. Kiiltävät esitteet kuvineen herättävät yleensä mielenkiintoa kiinalaisissa samoin kuin äärimäisen hyvin suunniteltu messuosasto. Kaikki messuilla annetut lupaukset materiaalin tai näytteiden toimittamisesta on hoidettava välittömästi messujen jälkeen. (Kauhanen 1999, 283.)

Kantonin messut (the Chinese Export Commodity Fair, the Canton Fair) ovat Kiinan tunnetuimmat messut. Ne pidettiin ensimmäisen kerran vuonna 1957 ja olivat kulttuurivallankumouksen aikana Kiinan tuotteiden ainoa portti ulkomaille. Messut järjestetään huhti- ja lokakuussa. Tapahtumassa vierailee jopa 50 000 kävijää. Messut on tarkoitettu kiinalaisten tuotteiden esittelyyn, mutta kontakteja solmitaan toiseenkin suuntaan. Messut ovat menettäneet merkitystään, sillä niitä on kritisoitu rankasti ahtaista näyttelytiloista, tuotteiden laadun heikkenemisestä sekä kaupungin liikennekaoksesta ja turvattomuudesta. Messuille osallistumiseksi tarvitset kutsun, jonka saa Kiinan Ulkomaankauppaliitosta, yhteistyökumppaniltasi tai Kiinan suurlähetystöltä. Kaikki järjestelyt pitää aloittaa majoituksesta lähtien kuukausia ennen messuja. (Kauhanen 1999, 284–285.)

8 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Kiina talouskasvun menestystekijät ovat olleet talousuudistuksen aikaansaama maan avautuminen, jonka ansiosta Kiina on saanut tarvittavaa pääomaa, tietotaitoa ja kansainvälisen kaupan osaajia. Ulkomaalaiset investoijat ovat tulleet muista Aasian maista ja länsimaiden merkitys Kiinalle on ollut paljon vähäisempi kuin voisi kuvitella. Onnistunut taktiikka on ollut uudistusten asteittain toteuttaminen keskushallinnon valvonnan alaisena. Uudistukset ovat monelta osalta vielä kesken koskien mm. pankkitoimintaa, lainsäädäntöä ja hallinnon tehostamista. Talouskasvu on Kiinassa perustunut ulkomaisten investointien varaan. Jos Kiina ei olisi kiinnostanut ulkomaalaisia niin paljon, olisi selvää, että talouskehitys olisi ollut hitaampaa ja erilaista.

Maata johtaa kommunistinen puolue. Puolueen valta maassa on rajaton, ja se tulee aiheuttamaan tulevaisuudessa merkittäviä ongelmia. Talouskasvu antaa kuvan modernisoituneesta Kiinasta, mutta todellisuutta ovat sensuuri, korruptio ja muut hallinnolliset ongelmat. Keskushallinto on siirtänyt päätösvaltaa aluehallinnoille tehostakseen toimintaansa ja jakaakseen vastuuta. Ongelmaksi on muodostunut keskushallinnon valvonnan puute, mikä lisää väärinkäytöksiä ja paikallisviranomaisten laitonta toimintaa. Kiinan hallinto on moniportainen ja nimityksiä on paljon. Alueellinen hallinto on vähintään yhtä sekava. Länsimaat arvostelevat Kiinaa demokratian puuttumisesta. Kiina on antanut ymmärtää, ettei sitä kiinnosta mitä mieltä muut maat sen hallintojärjestelmästä ovat.

Yhteiskunta on muotoutunut Kiinassa hyvin eri tavalla. Kiinalaiset ovat hyvin ryhmäkeskeisiä ja kunnioittavat ehdottomasti auktoriteetteja. Länsimaille tyypillinen yksilöllisyyden arvostaminen on kiinalaisille vierasta. Ajatusmaailma perustuu toisen ihmisen kunnioittamiseen ja kasvoihin, eikä näitä käyttäytymistä ohjaavia voimia kannata väheksyä. Suhdeverkostot ovat liiketoiminnan kannalta välttämättömiä, vaikka virallisesti niitä ei ole olemassa. Suhteiden avulla vaikealta tuntuvat asiat voivat onnistua. Liiketoiminta on erilaista ja sen erityispiirteet on ymmärrettävä.

Kiinalaiset ovat hyvin säästäväistä kansaa, mikä näkyy kulutuksessa. Toisaalta suhteessa koko väestöön Kiinassa on vain pieni kulutuskykyinen vähemmistö. Mainonta markkinointi ovat maassa vasta alkukengissään, mutta kehittyvät nopeasti. Oman leimansa markkinointiin tuo kiinalaisten taikauskon ja symboliikan merkityksen ymmärtäminen sekä mainoslauseita ja kuvia koskevat moninaiset säännökset.

Alkuvaikeuksien jälkeen kirjoittaminen alkoi sujua ja työn rakenne hahmottumaan, kun luki eri lähdeteoksia ja internetistä löytyvää tietoa. Vaikeinta oli olla suhtautumatta omaan tekstiin liian kriittisesti. Lauseiden loputtomaan muokkaamiseen kului aikaa ja energiaa, jonka näin jälkikäteen ajatellen olisi voinut käyttää hyödyllisemmin. Lopputuloksesta tuli laajempi kuin alun perin oli tarkoitus, sillä kiinnostavia ja aiheeseen liittyviä aiheita tuntui tulevan esiin loputtomasti. Aiheen rajaus ja siinä pittäytyminen olisi voinut onnistua paremmin. Olen lopputulokseen kohtuullisen tyytyväinen, kun otan huomioon, minkälaisen motivaation puutteesta aluksi kärsin.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Blackman, Carolyn 2005. Kiinalaiset neuvottelut: strategiat ja tapausesimerkit. Tietosanoma. Helsinki.

Jakobson, Linda 2005. Kiinan vaikeat valinnat – yhteiskunnallisen murroksen tiellä. Edita Prima Oy. Helsinki.

Kallio, Jyrki 2005. Onko Kiinassa keskiluokkaa? Teoksessa Asikainen, R & Vuori, J. (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tammerpaino Oy. Tampere, 73-88.

Kauhanen, Tuula 1999. Kiinan markkinat – haasteita ja mahdollisuuksia. Oy Edita Ab. Helsinki.

Luova, Outi 2005. Työvoiman muuttoliikkeet Kiinassa: kohti vaurautta ja eriarvoisuutta. Teoksessa Asikainen, R & Vuori, J. (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tammerpaino Oy. Tampere, 52-72.

Mielonen, Eevamaria 2005. ”Lainmukainen hallinto”- Kiinan valtionhallinnon harppaus kohti oikeusvaltiota? Teoksessa Asikainen, R & Vuori, J. (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tammerpaino Oy. Tampere, 107-130.

Mikluha, Arja 1995. Lahjat ja liikelahjat eri maissa. Tammerpaino Oy. Tampere.

Morejohn, Ingrid Booz 2006. Matkailijan Kiina. Otava. Helsinki.

Nojonen, Matti 2005. Kiinan talousuudistukset ja uudet haasteet. Teoksessa Asikainen, R & Vuori, J. (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tammerpaino Oy. Tampere, 27-51.

Remes, Jukka 1997. Tunne Aasia. WSOY. Juva.

Salmenkari, Taru 2005. Kiinalainen perhe muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Asikainen, R & Vuori, J. (toim.) Kiinan yhteiskunta muutoksessa. Tammerpaino Oy. Tampere, 89-105.

Muut lähteet:

Nuutinen, Eeva. Maaraportti Kiina 2006. (Viitattu 12.1.2007). Saatavissa <http://www.finpro.fi/>

Kaaresvirta, Juuso 2005. Kiina – ilmiökö?. Talous ja Yhteiskunta 4/2005. (Viitattu 2.1.2007). Saatavissa <http://www.labour.fi/talousjayht/lehtipdf/ty2005.pdf>
Savolainen, Jarna & Siljander, Eero 2006. Kiina talouden kasvuihme ja ammattiyhdistystoiminnan lilliputti. (Viitattu 21.12.2006). TEK- tekniikan akateemiset 2/2006. Saatavissa <http://www.tek.fi/tek-lehti/tek206/206s.11-12.pdf>

Ramsay, Antonia 2006. Ruotsalainen lohikäärme tekee PR-työtä Kiinassa. (Viitattu 4.1.2007) Saatavissa <http://www.radio86.fi/kaikkea-kiinasta/talous1486/ruotsalainen-lohikaarme-tekee-pr-tyota-kiinassa/>

Suomen Shanghain pääkonsulaatti 2006. Kiina: kulutustottumusten muutokset Shanghaissa. Kauppapolitiikka. (Viitattu 4.1.2007) Saatavissa <http://www.kauppapolitiikka.fi/netcomm/news/showarticle.asp?intNWSAID=46554>

Ådahl, Björn 2005. Kiinasta tullut kaupallisuuden paratiisi. (Viitattu 4.1.2007) Saatavissa <http://mtv3.fi/matkailu>

Jussila, Max 2005. Kiina Investointi opas 2005 (Viitattu 4.1.2007) <http://finpro.fi/nr>

Arponen, Annikki 12.5.2005. Kiinalainen tapakulttuuri. (Viitattu 8.1.2007) Saatavissa <http://www.kiinaseura.lasipalatsi.fi/>

Welin, Mats & Kaulo, Jani 2005. Juridinen toimintaympäristö Kiinan kasvukeskuksissa. (Viitattu 7.12.2006) Saatavissa <http://www.kiinaseura.lasipalatsi.fi/>

Au, Tommy 2004. Guanxi ja kiinalainen liiketoimintaympäristö. Tiedotuslehti katapultti 2/2004 (Viitattu 3.1.2007) Saatavissa http://teknologiateollisuus.fi/files/6445_TGT_Katapultti_204_final.pdf

Wikipedia 2006. Saatavissa <http://fi.wikipedia.org/wiki/Kiina>